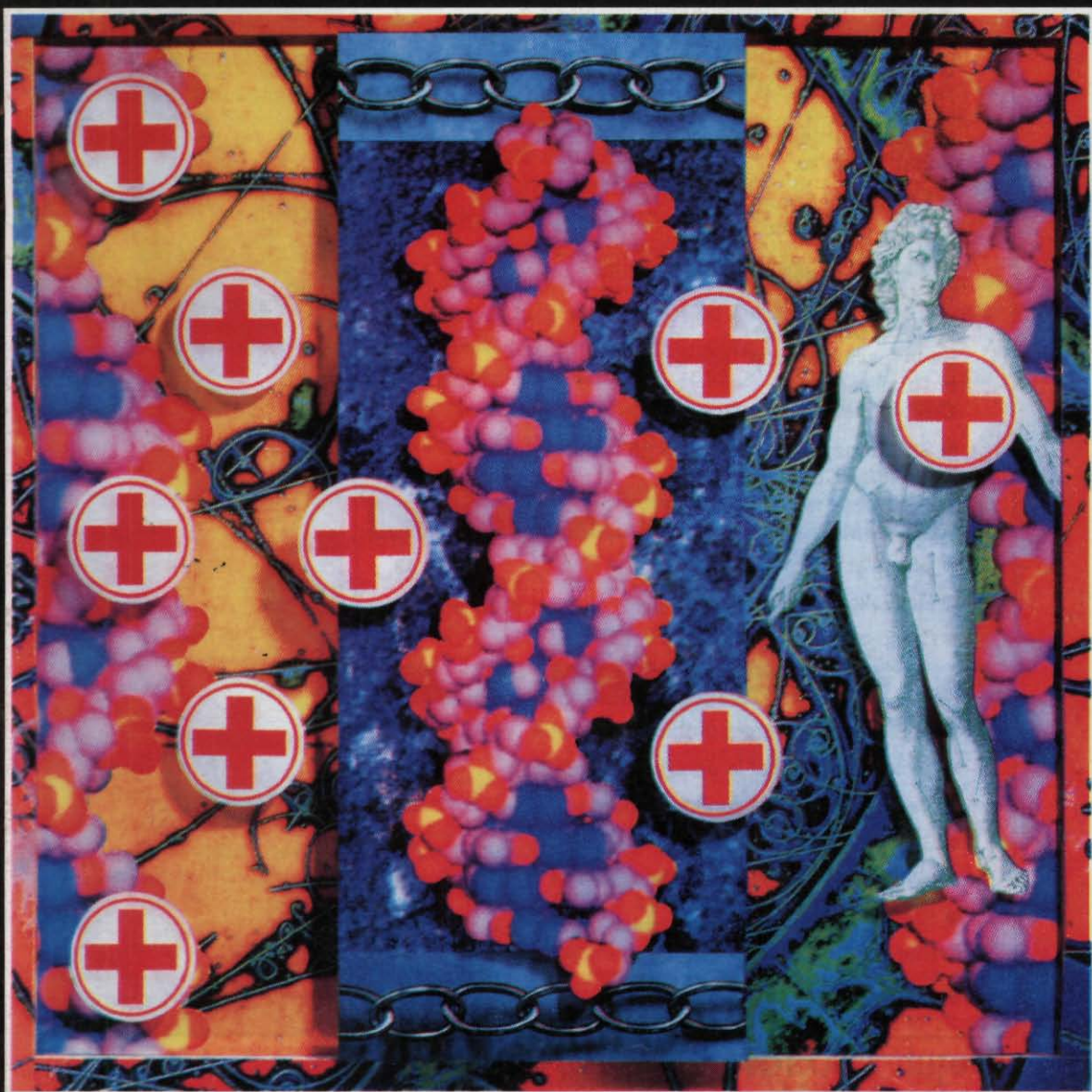

PSIHOLOGIA

SOCIETATEA
ȘTIINȚĂ & TEHNICĂ S.A.

5 1995

Sumar

SINTEZE

- **Ereditate - Individualitate - Bioetică** 3
Constantin Maximilian, Smaranda Belengeanu, Mircea Bembea
- **"Savantii idioti"** 16
Ana Stoica-Constantin
- **Comunicarea nonverbală în relațiile interumane** 32
Anca Munteanu
- **Comunicare nonverbală și negociere** 34
Valentin Dobrescu

PUNCTE DE VEDERE

- **Spațiul mioritic în interpretare psihologică** 7
N. C. Matei
- **Computerofobia: adevăr și ficțiune (II)** 12
Horia Pitariu
- **Evoluția sistemelor în psihologie** 14
Anton Tabachiu
- **Standardul sexual dublu** 18
Cosima Larionescu
- **Mai este virginitatea o prejudecată?** 21
Cristian Ciupercă
- **CIA și psihologia.**
De la "psihobiografia" liderilor politici
la "profilul tabloid"
C.S. Anghel, Claudiu Degeratu 26
- **Știința rezolvării conflictelor (II)** 30
Ana Stoica-Constantin

EVENIMENT EDITORIAL

- **Știința și filosofia creației** 43
- **Dezvoltare transpersonală** 44
- **Citind-o pe Françoise Dolto** 46

PSIHOTESTE

- **Ce stil de rezolvare a problemelor aveți?** 10
- **Sînteți un candidat la epuizare psihofizică?** 23
- **Ce este psihologia conducerii pentru dv.?** 40
- **Sînteți incoruptibil(ă)?** 48
- **Vă țineți promisiunile?** 48
- **Sînteți indulgent(ă)?** 49
- **Sînteți o persoană veleitară?** 50
- **Sînteți (foarte) șovin(ă)?** 51

SOCIETATEA ȘTIINȚĂ & TEHNICĂ SA

Societate cu capital de stat
funcționând sub egida Ministerului
Cercetării și Tehnologiei, înma-
triculată în Registrul Comerțului
cu nr. J/40/6775/1991.

Consiliul de administrație
Ioan Albescu, Nicolae Naum,
Liliana Rodica Țurlica

PSIHOLOGIA

Anul V, nr. 5 (27)
septembrie/octombrie 1995

Revistă editată de Societatea
„Știință & Tehnică” SA
în colaborare cu Asociația
Psihologilor din România.
Președinte: prof. univ. dr.
Mihai Golu

REDACTOR-ȘEF: Adina Chelcea

DTP: Cristian Romăn
DIFUZARE: Cornel Daneliuc,
Mugurel Nițulescu
(telefon: 617 58 33 sau
223 15 20, interior 1151)
ADRESA REDACȚIEI: Piața Presei
Libere nr. 1, București,
cod 79781
Telefon: 617 58 33
223 15 20, interior 1151 sau 1208
Fax: 222 84 94

TIPARUL:
Tipografia INTERGRAPH
Telefon: 220 49 35

CONSULTANȚI ȘTIINȚIFICI:
Prof. univ. dr. **Septimiu Chelcea**
Prof. univ. dr. **Irina Holdevici**
Dr. Aurora Liiceanu
Dr. Stroe Marcus
Prof. univ. dr. **Ion Mânzat**
Prof. univ. dr. **Nicolae Mitrofan**
Prof. univ. dr. **Adrian Neculau**
Dr. Grigore Nicola
Prof. univ. dr. **Horia Pitariu**
Lector dr. **Mihaela Roco**
Prof. **Filaret Sîntion**

ISSN 1220-689X

Prețul: 750 lei

Ereditate Individualitate Bioetică

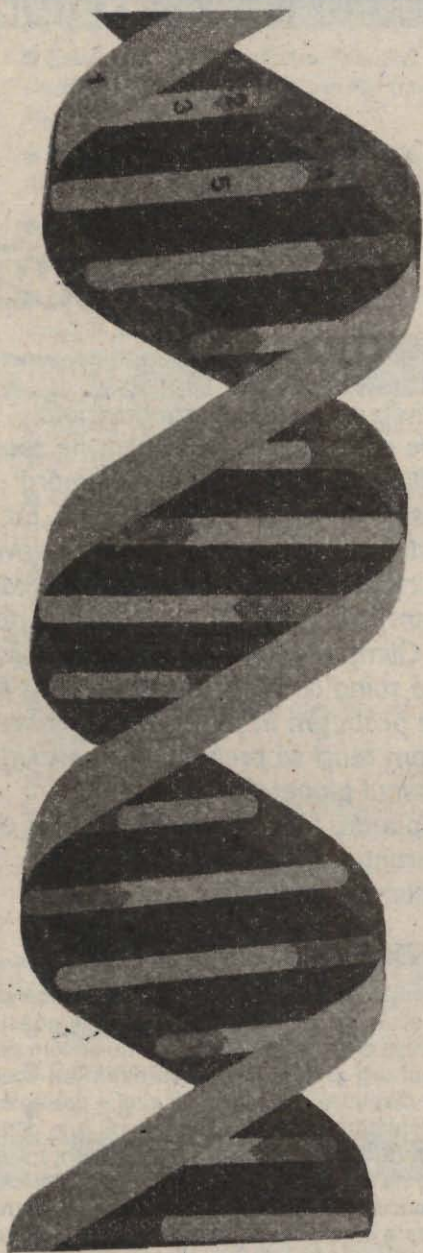
Lumea se schimbă. Începe o nouă civilizație – cea postindustrială –, dominată de genetică și de noi sisteme de comunicație. În treacăt fie spus, noua civilizație a mai fost numită "civilizația geni". Generația tânără de acum va fi marea beneficiară a acestei noi etape a istoriei lumii. Ea trebuie pregătită pentru mileniul trei. Este datoria educatorilor de a privi viitorul și de a-l anticipa. Dar trebuie anticipat. Opriti-vă o clipă și încercați să vă imaginați omul de mâine, un om transformat de genetică. Atunci, noi, oamenii, vom prelua locul zeilor într-un Olimp dominat de geneticieni. Ei vor încerca să transforme specia noastră știind că sîntem departe de a fi perfecți. Mai mult, că sîntem fragili, că ne prăbușim în fața primelor atacuri ambientale, că trăim prea puțin... Dar vom reuși să preluăm rolul evoluției fără să periclitaștem destinul planetei?

Generațiile viitoare vor fi chemate să răspundă, fără să uite nici o clipă că știința nu este doar marea noastră speranță, ci și o mare amenințare. De noi va depinde însă cum o vom folosi.

Genetica și viitorul

Genetica este un mod de a gândi lumea sau, mai bine spus, este un alt mod de a gândi lumea și, la alt nivel, individul și destinul lui biologic. Lumea înseamnă evoluție, evoluția înseamnă viață. Iar viața este un miracol, cu certitudine cel mai uluitor eveniment din Univers. La orice nivel am privi viața – de la cea mai simplă bacterie, la o extremă, și pînă la om la cealaltă extremă –, sîntem surprinși de complexitatea organizării ei. Fiecare organism este o capodoperă de organizare și de funcționalitate. Iar fiecare specie este o "imposibilă" adaptare la mediu. Privind istoria vieții, nu poți să nu te întrebi cum a apărut prima celulă, cînd și cum s-a divizat deschizînd drumurile evoluției, și apoi dacă transformarea a fost un proces cu totul întâmplător sau dacă nu cumva în spatele ei nu stă o forță rațională care a îndreptat

evoluția pe drumuri prestabilite. Dacă am avea răspunsul, multe dintre marile noastre neliniști ar dispărea. Am ști că nu sîntem produsul orb al hazardului, că avem un scop. Dar răspunsul este cu totul altul – am apărut întâmplător pe o planetă obscură, una dintre miliardele de planete ale unuia dintre miliardele de sisteme solare, ale uneia dintre cele cîteva mii de miliarde de galaxii, ale unui univers care pare să se fi format în urmă cu aproximativ 15 miliarde de ani în urma Big-Bang-ului. Șirul interogațiilor poate continua. Nu cumva noi trăim într-unul dintre nenumăratele universuri paralele? Iar noi, fiecare dintre noi, sîntem un eveniment cu totul și cu totul extraordinar? Gîndiți-vă o clipă la consecințele datelor pe care vi le vom da mai departe. Universul nostru genetic este constituit din 46 de cromozomi, două seturi haploide, fiecare format din 23 de cromozomi care poartă între 60 000 și 70 000

de gene. Dacă doi părinți ar avea câte un copil pentru fiecare combinație genetică posibilă, numărul copiilor genetic diferiți ar fi mai mare decât numărul atomilor din univers.

Fiecare dintre noi are o combinație cu totul particulară de gene care face din noi un fenomen unic în istoria vieții, noi vom avea un destin unic, ne vom adapta sau nu circumstanțelor ambientale; dacă ne vom

adapta, ne vom adapta într-un fel caracteristic..., dacă nu, vom fi eliminați cândva, vom trăi mult sau puțin: foarte probabil vom intra în granițele firești ale variabilității speciei noastre. Va trebui să acceptăm acest adevăr fundamental cu toate prelungirile lui. Avem un destin genetic care va modela itinerarul nostru biologic. Acum avem certitudinea că este așa și vom înțelege toate capriciile drumului nostru foarte curînd, cînd se va termina programul genomului uman – cel mai ambițios proiect imaginat vreodată de spiritul nostru –, un program care se va termina la începutul mileniului următor, o dată cu identificarea celor 3,5 miliarde de componente – nucleotide – ale genomului speciei noastre. Aceasta înseamnă, așa cum spuneam mai sus, ordonarea tuturor genelor noastre. Și nu peste foarte mulți ani, poate spre mijlocul mileniului viitor, o dată cu automatizarea metodelor de identificare a genelor, se va trece, în prima etapă, la fișarea tuturor născuților și a tuturor embrionilor. Nu este un scenariu utopic. Și acum există metode automatizate de identificare a genelor. Se susține că potențialul tehnologic al geneticii se va amplifica de cel puțin o mie de ori și, ca atare, studiul genetic al unui embrion se va realiza în doar cîteva ore. Și cum numărul automatelor poate fi nelimitat, nelimitat va fi și numărul embrionilor care vor fi studiați. Programul "genomul uman" anunță, așa cum spuneam mai înainte, dezvoltarea altei civilizații – "civilizația genei" –, o civilizație care va redimensiona viața, care va da, de fapt, noi sensuri vieții. Întreaga noastră viață va fi controlată genetic. Va fi începutul unei aventuri cu consecințe pe care abia începem să le bănuim. Iată, în continuare, o parte dintre parametrii definitorii ai noii civilizații.

Vom începe cu performanțele actuale. Violînd una dintre legile sacre ale evoluției, genetica a separat sexualitatea de reproducere și aceasta din necesitate. Pretutindeni, 10-15% dintre perechi nu vor trăi niciodată bucuria adusă de nașterea unui copil. De obicei, unul dintre părinți este steril. Foarte rar sînt amîndoi. Numărul lor nu are nici o importanță, după cum, în acest context, nu are importanță nici cauza sterilității. Trebuie găsită însă soluția, de fapt un grup de soluții, care să fie în același timp eficiente și acceptabile moral. După toate probabilitățile, procreația generațiilor secolului următor va deriva din ceea ce numim acum procreație asistată medical.

Procreația asistată medical

Prezentăm, foarte succint, granițele procreației asistate medical:

● **Primul scenariu:** soțul este steril și soția fertilă. Se poate folosi inseminarea cu donor. O probă de spermă congelată este introdusă în tractul genital al femeii. Pînă foarte de curînd donorul era anonim. Din rațiuni ușor de înțeles, în nici un fel de circumstanțe, numele lui nu era comunicat viitoarei mame. De cîțiva ani, această regulă este violată de mai multe țări. Apărînd interesele copilului, legile Suediei prevăd ca toate centrele de procreație asistată medical să fie obligate să păstreze numele donorului și să-l dezvăluie copilului cînd acesta va ajunge la vîrsta majoratului. Copilul își poate cunoaște tatăl și atît. Nu are nici un drept succesoral. Așa cum era de așteptat, numărul donozilor a scăzut.

● **Al doilea scenariu:** soția este sterilă și soțul este fertil. Ca și în scenariul precedent, pot avea un copil doar dacă există un donor de gameți – în cazul de față o donoare de ovocite. Ele vor fi fecundate cu sperma soțului și, dacă fecundația are loc, embrionul este transferat în uterul soției. Și ea va naște un copil care nu este al ei. Nu este genetic al ei, dar este social al ei. Ea este recunoscută drept mamă legală.

● **Al treilea scenariu:** soții sînt fertili, dar soția – din rațiuni medicale – nu poate duce sarcina. Locul ei va fi luat de o mamă de împrumut – o femeie care acceptă să poarte o sarcină, fie din motive umanitare, fie din motive economice. Între părți se stabilește un contract în care se specifică datoritiile părților, inclusiv obligația mamei purtătoare de a restitui copilul. Copilul va fi însă adoptat, deoarece nu există nici o lege care să nege femeii care naște atributul de mamă. Așa cum se vede, biologia creează situații pe care nu le-a prevăzută nici o lege.

● **Al patrulea scenariu:** este o variantă a celui de-al treilea. Femeia sterilă are nevoie de ovocite. Pentru a evita toate complicațiile pe care le poate genera donarea de ovocite, s-a sugerat ca acestea să fie extrase din ovarul unui făt de trei luni, avortat medical. Ovocitele pot fi maturate în laborator și apoi pot fi fecundate cu sperma soțului. De asemenea, ovocitele pot fi prelevate din ovarele unui copil anencefalic (care oricum va muri): în ambele cazuri, ovocitele sînt congelate și utilizate cînd va fi nevoie. Așa cum se poate bănui, în numele intereselor copilului, ambele sugestii au fost respinse de comitetele naționale de bioetică. Cum va

Gregor Johann Mendel (1822 - 1884),
naturalist austriac, considerat
părintele genetiicii

reacționa un copil cînd va afla că mama lui este un făt avortat? Ce le va spune colegilor de clasă sau prietenilor lui? Este puțin probabil ca propunerea să fie reluată vreodată și adusă în zona concretului.

● **Al cincilea scenariu:** fecundația post-mortem. Doi tineri nu au timp să crească un copil. Dar, cum le este teamă că unul va deveni steril, cer unei bănci să le conserve celulele germinale. Peste cîtva timp, celulele vor fi decongelate și fuzionate. Embrionul sau embrionii rezultați își vor continua drumul lor firesc. Eventual, sînt păstrați congelați embrionii. Între timp, soțul moare, așa cum s-a întîmplat de mai multe ori. Soția, disperată, cere serviciilor de procreație să fie decongelată embrionii și unul dintre ei să fie transferat în propriul uter (de fapt, sînt transferați trei embrioni, deoarece șansa de a naște este proporțională cu numărul embrionilor transferați).

Anticipînd reacțiile posibile ale viitorului copil rezultat dintr-o asemenea fecundare, comitetele de bioetică au respins inițial fecundația post-mortem. Acum ele tind să-și revizuiască poziția. Oricum, există numeroase bănci de embrioni. Orice pereche sterilă poate cere un asemenea embrion, în condiții de maximă confidențialitate.

Procreația asistată medical este o metodă care poate fi utilizată în circumstanțe bine definite, și anume:

● **Mama să fie tînără** – sub 35 de ani, în unele centre de procreație. În cele mai multe centre, mama poate fi fertilizată dacă are

cicluri menstruale, cu condiția să aibă mai puțin de 45 de ani. Restricția este impusă de interesele copilului: acesta are nevoie de mamă și nu de bunică – motivează Comitetul francez de bioetică.

● Să existe un cuplu heterosexual stabil. Această condiție nu este valabilă în Olanda, unde perechile lesbiene au dreptul de a avea un copil – una dintre ele este fecundată artificial. În aceeași țară, bărbații homosexuali pot adopta un copil (în Olanda, Danemarca, Suedia și Finlanda sînt legalizate căsătoriile între homosexuali).

● Uneori nu pot fi fecundate femeile singure – văduve sau divorțate. De asemenea, nu este permisă fecundarea virginelor (motivațiile nu sînt însă suficient de solide).

Ca un principiu general, procreația asistată medical cere acordul ambilor soți și acceptarea prealabilă a soțului de a recunoaște copilul.

Fecundația in vitro costă enorm. Prima întrebare: este obligată comunitatea să asigure ajutor cuplurilor infertile sau sterilitatea este o problemă privată și, ca atare, trebuie rezolvată de soți? Nu cumva medicina favorizează explozia demografică?

Mai curînd sau mai tîrziu, pe o planetă suprapopulată, amenințată cu sufocarea, reproducerea va fi controlată. Acum se reproduc preferențial populațiile regiunilor defavorizate, iar în regiunile dezvoltate păturile sociale cele mai sărace. Peste cîteva decenii, indiferent de politica demografică pe care o vor institui – China are deja o legislație extrem de severă a reproducerii: nici o pereche nu are dreptul de a avea mai mult de un singur copil –, atît China, cît și India, vor avea 1,7 miliarde de locuitori, pe o planetă care va trebui să asigure,oricum, viața a 10-12 miliarde de oameni. Atunci guvernele vor fi obligate să răspundă unei întrebări care se aude din ce în ce mai des: reproducerea este un drept neîngrădit al tuturor sau o datorie a unui grup restrîns de privilegiați? Este o întrebare cu totul firească. Este firească deoarece eticienii, și nu numai ei, se întrebă dacă nu cumva există un drept al copilului de a beneficia de o viață decentă – de un minimum de condiții care să-i asigure o copilărie satisfăcătoare, de posibilitatea de a avea o educație minimă și, în cele din urmă, de posibilitatea de a se integra social. La urma urmei, de ce să lăsăm tuturor libertatea de a avea un număr nelimitat de copii, care, ulterior, vor ajunge copiii străzii? Dintre ei se vor recruta viitorii delincvenți. Evident, instituirea

unor restricții ar viola drepturile omului. Este adevărat, dar drepturile omului, așa cum au fost definite acum, nu sunt imuabile. Ele trebuie modificate ori de cîte ori circumstanțele o impun.

Și, în continuarea acestor interogații, ne întrebăm dacă indivizii handicapați mintal au libertatea neîngrădită de a avea orice număr de copii, știind că ei au un risc considerabil de a avea copii înapoițați mintal? Înainte de a răspunde, să nu uităm că, pînă la urmă, copiii handicapați vor supraviețui în măsura în care vor fi susținuți de comunitate. Și urmează una dintre neliniștitoare întrebări ale acestui sfîrșit de secol: cîți copii anormali poate suporta o comunitate, fără să-și periclitaze perspectivele de dezvoltare?

Putem răspunde, cu un grad relativ mare de probabilitate: mai curînd sau mai tîrziu, societatea va fi obligată să-și apere viitorul și va limita reproducerea. Mai ales că va deveni posibil diagnosticul genetic prenatal – mai bine spus, va fi posibil diagnosticul genic al tuturor embrionilor. Ne vom opri un moment asupra acestui aspect.

Formarea gameților este un proces extrem de complex, care ar trebui să ignore eroarea. Dar în natură nimic nu este perfect. Pot surveni, și survin, numeroase erori de diviziune celulară, inclusiv numeroase greșeli de separare a cromozomilor. Rezultă gameți dezechilibrați și, implicit, numeroși embrioni anormali, care vor fi eliminați. Procentul lor este deosebit de mare – cel puțin 75%. Chiar dacă selecția naturală elimină așa de mulți embrioni, supraviețuiesc suficient de mulți pentru a crea probleme fără soluții satisfăcătoare. La naștere, la fiecare o sută de nou-născuți, 2-3 au o anomalie genetică. Valoarea reală este mult mai mare. Dacă se iau în considerare toți copiii deficienți, inclusiv cei ce nu vor rezista presiunilor școlare, atunci procentul eșecurilor ajunge la 10-15%. Cu alte cuvinte, la fiecare 6 copii, unul va rămîne în afara civilizației noastre. Aceasta este doar partea vizibilă a aisbergului. Pentru că, după o perioadă de maximă rezistență biologică (perioada tinereții), apar tulburările condiționate genetic – mereu mai multe, mereu mai

(Continuare în pag. 45)

Acad. dr. Constantin MAXIMILIAN,
prof. dr. Smaranda BELENGEANU,
prof. dr. Mircea BEMBEA

Spațiul mioritic în interpretare psihologică

Conceptul de spațiu mioritic, folosit de Lucian Blaga pentru a desemna a doua structură neuropsihică fundamentală a inconștientului - după matricea stilistică -, este rezultatul concentrat al meditațiilor îndelungate și obsedante și, de ce nu, chiar chinuitoare ale marelui gânditor patriot, care, în viziunea noastră, este foarte apropiat de Eminescu prin profunzimea gândirii creatoare și prin sensibilitatea și atașamentul total la nevoile de dezvoltare ale poporului român, pe care și unul și altul l-au iubit cu pasiune și în slujba căruia și-au pus opera și întreaga lor activitate socială. Și unul și altul au militat pentru orientarea gândirii politice și a acțiunii sociale practice, pentru depășirea obstacolelor și înscrierea României pe orbita ascendentă a popoarelor Europei occidentale, rămase credincioase marilor idealuri democratice. Dacă ne referim la Blaga, acesta aprecia realist demersurile de stabilitate economică și cultural-politică după primul război mondial, recomanda integrarea în Europa deoarece, spunea el, „nu putem să ne menținem și să ne dezvoltăm ca stat decât integrându-ne în Europa, chiar dacă e nevoie uneori să acceptăm forme crolte cu foarfecl strălune” (1936), Blaga dovedindu-se, prin această aserțiune, foarte actual și în consens cu voința națională a zilelor noastre.

Blaga, prin intermediul conceptului de „spațiu mioritic”, caută să descifreze profilul spiritual (nobil prin descendență) al poporului român, ilustrat în ideea că „tot ce putem ști, fără temerea de a fi desmințit, este că sîntem purtătorii bogați ai unor excepționale posibilități” (Blaga, 1936). Din toate lucrările lui, se degajă cu prisosință „ardentul sentiment patriotic al autorului, care a demonstrat, ca nimeni altul (subl. n.) originalitatea, demnitatea stilistică superioară și frumusețea culturii românești” (Al. Tănase, 1985).

Înainte de a comenta conceptul de spațiu mioritic, facem câteva precizări:

1. Adversarii ideologici ai lui Blaga, luînd în considerare numai unele aserțiuni din

Trilogia culturii, îi califică sistemul gândirii fie ca o variantă mai complicată a freudismului - deși Blaga critică teoria psihanalitică în verigile sale fundamentale -, fie ca un iraționalism al misterelor sau neoromantism cu nuanțe în planul ideologiei poporaniste (Dicționar de filozofie, 1978), critică și prezentare dogmatică marxist-leninistă, specifică epocii prer evoluționare.

2. Noțiunea de mister pe care Blaga o folosește des este interpretată de criticii răuvoitori ca agnosticism, misticism, iraționalism și filozofie speculativă, deși în concepția filozofului însemna orice fenomen necunoscut, care există și poate fi cunoscut prin „categoriile receptivității cognitive”, prin descoperire sau „relevare”, cum se exprimă Blaga (Orizont și stil, 1935). De aici apare clar și falsitatea ideii că Blaga nu acordă nici o importanță conștiinței, eludînd cu bună știință faptul că Blaga a scris și Trilogia cunoașterii.

3. Caracterul cosmic al inconștientului este determinat de complexitatea acestui subsistem al psihismului uman și nu apare ca o „stigmă” a superiorității sale față de conștiință; insistența sa asupra inconștientului a fost determinată de faptul că, la timpul respectiv, se știa prea puțin despre acest subsistem al psihismului uman.

4. Matricea stilistică (vezi Psihologia nr. 1 și 2/1995) nu este „un dar creator” care finalizează actul de creație în cadrul inconștientului, ci reprezintă un complex de factori principali și secundari ca purtători ai „stigmatelor” sau dispozițiilor creatoare transmise conștiinței prin intermediul „personanței”, care, la rîndul ei, le „rotunjește”, cum spune Blaga metaforic, sau le transformă din posibilități în realitate creatoare.

În concluzie, concepția psihologică a lui Blaga despre creație, despre viața spirituală umană în general, nu este o interpretare talmdică a freudismului, cum au taxat-o aceeași răuvoitori, ci poate fi considerată - fără teama de a greși - o concepție constructivistă originală, prin colaborarea funcțională sui-generis a celor două instanțe

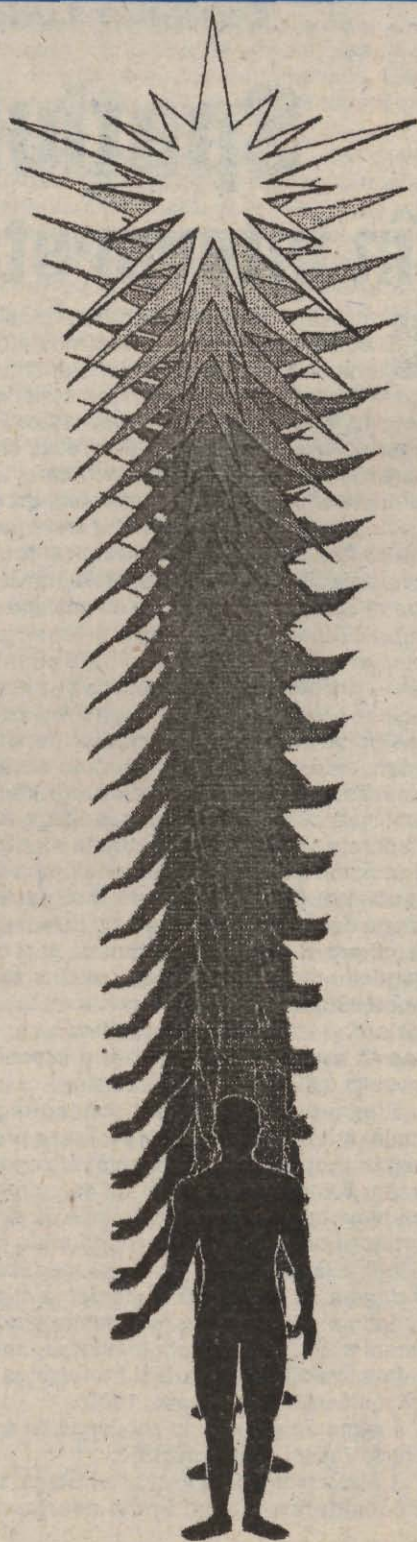
(subsisteme) ale psihismului uman: inconștient-conștient, deoarece „posibilitățile creative native”, ca instrumente virtuale ale inconștientului, sînt operaționalizate în creația propriu-zisă de către mecanismele psihofiziologice ale conștiinței.

Spațiul mioritic este o formațiune psihofiziologică a inconștientului care-și pune **amprenta** pe calitatea vieții spirituale umane - cu precădere, după părerea noastră, pe latura sa afectiv-emoțională și temperamentală. Este similară cu **matricea stilistică**, avînd însă o structură de sine stătătoare și funcții bine determinate, dar, în același timp, putînd fi influențată de matricea stilistică și cooperînd cu aceasta la marcarea negativă sau pozitivă a personalității umane prin intermediul altui factor al matricei stilistice - accentul axiologic.

În condițiile cunoașterii empirice, pe plan mintal se produce fenomenul de ipostaziere a conținutului conceptului de spațiu mioritic. În conversațiile cu un număr suficient de mare de studenți, conținutul noțiunii respective era similar cu peisajul mîrific din primele versuri ale baladei Miorița. Importantă este însă constatarea că toți subiecții interogați vorbeau despre caracterul emoțional al versurilor respective și reacționau (mai mult sau mai puțin perceptibil - după temperamentul fiecăruia) emoțional. Această constatare ne-a întărit convingerea că Aloys Riegl, primul istoric al artelor care vorbește despre rolul sentimentului spațial în determinarea unui stil artistic, a plecat de la această stare emoțională primară în fața unui peisaj geospațial. Ideea aceasta (importantă, dar nu estențială) este preluată de Leo Frobelius, care formulează teoria morfologică a culturii. Teoria respectivă este completată ulterior de Spengler prin diversificarea stilurilor culturii determinate de marea varietate de forme geospațiale existente obiectiv, care, la rîndul lor, determină forme variate ale sentimentului spațial.

Atît Frobelius, cît și Spengler considerau că receptarea spațiului și prelucrarea stării emoționale în sentiment spațial sînt rezultatul funcției conștiinței (ca și I. Kant); în schimb, ei nu înțeleg spațiul în sens kantian - ca pe ceva existent aprioric și ca act constant și absolut al intuiției umane -, ci ca o existență obiectivă de forme spațiale multivariabile.

Lucian Blaga nu este mulțumit de fundamentarea relativ superficială a teoriei morfologiei culturii prin sentimentul spațial ca produs al acțiunii mintale conștiente și caută o altă cale care să dea o mai mare autenticitate actului spiritual în general și sentimentului național-patriotic în special. Tendința filozofu-

lui de a pătrunde esența lucrurilor am aflat-o de la minunatul om de cultură și poetul de mare sensibilitate românească - ardeleanul I.U. Soricu - care, fiindu-mi profesor, vorbind despre Eminescu, spunea: „Acum, în zilele noastre (era vorba de primii ani ai deceniului al treilea - n.n.), a apărut un tânăr profesor - Lucian Blaga - care, prin profunzimea gândirii sale filozofice și sensibilitate poetică, se apropie mult de Soarele poeziei românești - Mihai Eminescu. De aici și interesul și admirația mea pentru marele Blaga”.

Lucian Blaga, comentînd subrezenția teoriei morfologice a culturii, afirma: „Baza teoriei noastre este în genere teza că pe plan înconștient avem de-a face cu conținuturi și structuri eterogene, față de cele din ordinea conștientului și în special supoziția că înconștientul posedă orizontul propriu care sînt cu totul altele decît cele ale conștientului”.

Și pentru a lămuri esența existenței orizonturilor înconștientului și ca urmare a implicării acestora în forme de manifestare ale vieții noastre spirituale, precizează: „înconștientul, individual sau colectiv, își durează un orizont, o perspectivă sub presiunea esenței sale native”, scoțînd în evidență prin aceasta caracterul ereditar al formațiunilor orizontice ale înconștientului. În urma acestor precizări, putem defini spațiul mioritic ca o structură psihofizologică aparținînd înconștientului, rezultată din „aliajul” sau combinația sui-generis dintre orizontul spațial al înconștientului sau spațiul matrice, cum îi mai spune Blaga, și sentimentul destinului, „care are un fel de suprație asupra sufletului individual, etnic sau supraetnic” (Blaga, 1936).

Spațiul mioritic este deci o formațiune arhetipală a înconștientului - fixată în structura spirituală a populației existente pe meleagurile carpato-dunărene - sau o structură psihospirituală prototipică prin intermediul căreia omul se simte legat de pămîntul pe care s-a născut, congruent cu vatra etnogenetică; este, ca atare, „germenul plăsmuirii al sentimentului național patriotic”, care, în timp și sub influența mediului socio-cultural și educațional (al „imediatului” cum îi spune Blaga), se conturează („se rotunjește”) și se transformă într-o forță energetică și emergentă care direcționează atitudinea și activitatea individului și colectivității etnice respective în consens cu aspirațiile națiunii române.

A nega importanța acestui sentiment cu rădăcini adînci în existența organică a omului sau a-l considera depășit înseamnă a te situa pe o poziție de negare a realității obiective,

poziție nocivă pentru existența noastră ca popor independent, mai ales în această zonă geospațială zguduită de orgolii și instabilitate, înseamnă a nega spațiul matrice de tip mioritic, care, împreună cu matricea stilistică, „colaborează la definirea unui popor așa de mult ca sîngele și graiul” și care poate să crească sau să scadă din cauza unor factori externi opresivi sau favorabili, dar „cînd se stinge, se stinge și poporul”, spune pe drept cuvînt Blaga, și acest adevăr se confirmă prin dispariția multor popoare care n-au rezistat presiunilor supraliminare externe.

În concluzie, ceea ce morfologia culturii interpretează ca sentiment spațial, determinat de un anumit peisaj, la Blaga devine orizont spațial „autentic și nediluat al înconștientului”, care este conceput ca o realitate psihospirituală nemodificabilă - „amplu structurată și relativ sieși suficientă” (Blaga - 1936) și care, prin combinație („aliaj” - cum spune Blaga) cu sentimentul destinului, devine spațiu matrice sau spațiu mioritic, definind identitatea poporului român.

În acest sens, Blaga afirmă că „Poporul român s-a născut în momentul cînd spațiul matrice a prins forme în sufletul său, spațiul matrice sau orizontul spațial al înconștientului, care alături de alți factori (sentimentul destinului și accentul axiologic - n.n.), a avut darul să determine stilul interior al vieții sale sufletești”, al psihologiei poporului român, am spune noi, care-l diferențiază de alte popoare sau etnii și de aici concluzia că românul, oriunde s-ar găsi, rămîne român cu sufletul lui mioritic, cu nostalgia lui față de plaiul etnogenetic indefinit ondulat (deal-vale-deal), cu atitudinea lui față de realitate, cu aspirațiile lui, cu manifestări temperamentale ce pendulează între sentimentalism și dîrzenie, între zăbucium și împăcare, între aspirații multe și împliniri puține, între duioșie și crispare, între ospitalitate fără condiții sau intoleranță cînd este vorba de apărarea „Țării”. La acest spațiu indefinit ondulat se adaugă sentimentul destinului, „ce coincide tot mai adesea și cu mediul fizic în care s-a statornicit omul român” și este în esență coparticipativ la geneza sentimentului național-patriotic, la specificul psihologiei poporului român. Demn de semnalat este faptul că destinul nu acționează ca o forță malefică, ce hotărăște nemijlocit

(Continuare în pag. 20)

Prof. dr. N.C. MATEI,
Universitatea București

Ce stil de rezolvare a problemelor aveți?

Toți avem aptitudini, dar adesea nu ni le cunoaștem. Acest test vă va ajuta să descoperiți care este modul dumneavoastră de a înfrunta dificultățile și cum să vă îmbunătățiți această strategie.

- 1.** Automobilul dumneavoastră își pierde direcția. Cum reacționați?
 - A. Sînteți paralizat de frică.
 - B. Țipați, dar între timp încercați să opriți mașina.
 - C. Rămîneți calm, acționînd cu sînge rece.
- 2.** Cînd sînteți în dificultate...
 - A. Sînteți deprimat.
 - B. Sînteți furios.
 - C. Vă găsiți de lucru.
- 3.** Cum depășiți confuzia creată de ceva neprevăzută?
 - A. Nu știți ce să faceți.
 - B. Vă concentrați.
 - C. Încercați să vă distrați.
- 4.** Robinetul de la baie nu mai funcționează. Ce faceți?
 - A. Telefonați părinților.
 - B. Chemați un instalator.
 - C. Încercați să-l demontați.
- 5.** Un coleg de serviciu vă reproșează ceva subtil, fără să ridice vocea. Cum reacționați?
 - A. Nu vă dați seama decît după cîtva timp.
 - B. Vă simțiți lezat, dar nu spuneți nimic.
 - C. Răspundeți cu o ironie feroce.
- 6.** Fiul dumneavoastră cade și se taie la mînă. Ce faceți?
 - A. Începeți să vă vălcăriți împreună cu el.
 - B. Sînteți înspăimîntat, dar îi ascundeți asta.
 - C. Îl liniștiți și verificați dacă are nevoie de un medic.
- 7.** Un casier de la bancă este puțin nepoliticos. Cum procedați în această situație?
 - A. Data viitoare veți schimba foaia.
 - B. Îl puneți la punct.
 - C. Mergeți imediat să-l reclamați la director.
- 8.** Ați decis să cereți o creștere a salariului. Cum vă simțiți imediat după aceea?
 - A. Un pic stîmjenit.
 - B. Rememorați cele spuse.
 - C. Beți un păhărel.
- 9.** Vi s-a furat portofelul în timp ce erați în autobuz. Ce faceți?
 - A. Nu știți cum să spuneți acasă.
 - B. Faceți o plîngere la poliție.
 - C. De acum înainte veți fi mai atent.
- 10.** Există ceva ce ați dori foarte mult, dar nu îndrăzniți niciodată să o faceți?
 - A. Foarte multe lucruri.
 - B. Tot ceea ce este cu adevărat nepermis.
 - C. Se întîmplă uneori, dar este numai o chestiune de timp.

INTERPRETAREA REZULTATELOR

Pentru fiecare răspuns de tip A, atribuți-vă câte un punct, câte două puncte pentru fiecare răspuns de tip B și câte trei puncte pentru răspunsurile de tip C. Calculați totalul obținut.

Dacă ați obținut:

● **Între 10 și 16 puncte.** Stilul confuz: vă considerați un tip slab, fără aptitudini, dar în realitate vă este doar teamă de a alege și preferați să o facă alții pentru dumneavoastră. Problema dumneavoastră? Aveți prea puțină încredere în forța și curajul de care sînteți în stare. Dacă trebuie să vă apărați ideile, vă blocați. Amintiți-vă, atunci cînd vi se pare că nu reușiți ceva, că altora nu le face întotdeauna plăcere să decidă în locul dumneavoastră și că vă vor stîmă mai mult dacă ați ști să mai spuneți și "nu".

● **Între 17 și 25 de puncte.** Stilul inconstant: nu aveți încredere în dumneavoastră înșivă pentru că nu reacționați mereu în același mod. Vă temeți de situațiile în care vă simțiți fragil, dar știți să alegeți cînd vă doriți mult ceva. Această ar trebui să vă sugereze că sînteți puțin apatic și probabil cereți prea mult de la dumneavoastră. Încercați să vă analizați: fiți autocritic față de lipsuri și bucuros atunci cînd vă comportați cum trebuie.

● **Între 26 și 34 de puncte.** Stilul filozofic: sînteți plin de fantezie și știți să planificați.

Dar uneori faceți gafe, sînteți imprecis și vă lăsați sarcinile începute la jumătatea drumului, constrîngîndu-i pe ceilalți să le ducă la bun sfîrșit. Faceți efortul de a vă îndrepta. Începeți cu o listă de cheltuieli pe care să o respectați cu strictețe și răbdare - calitate pe care, într-adevăr, trebuie să v-o cultivați.

● **Între 35 și 43 de puncte.** Stilul pragmatic: sînteți o persoană cu bun simț și care știe aproape întotdeauna să înfrunte dificultățile, pentru că vă cunoașteți bine limitele. Dar sînteți mai puțin antrenat să riscați. Tindeți să vă subevaluați, chiar atunci cînd știți că ați putea face față. Așadar, mai mult curaj! Începeți să vă implicați, demonstrîndu-vă imaginația și făcînd uneori și cite ceva nebunesc.

● **Între 44 și 50 de puncte.** Stilul flexibil: nu sînteți perfect și cunoașteți asta, dar știți să profitați cel mai bine de capacitățile dumneavoastră. Bravo! Nimic nu vă poate opri: ați înțeles că orice problemă are o soluție ad-hoc. Chiar și dumneavoastră aveți însă momente de teamă și de indoială. Sînt semnale care vă indică zonele de real pericol, care trebuie evitate cu atenție. ■

Traducere și adaptare:

Corneliu C. TOCAN, Iulia DUMITRU

DRUMUL CEL MAI SCURT CĂTRE INFORMAȚIE

RADIO DELTA

București, Ploiești și Valea Prahovei

93,5 FM

O GAMĂ COMPLETĂ DE SERVICII PROMOTIIONALE

TEL. (01) 631 73 89 * FAX (01) 311 34 32**

CONSTANȚA * BRAȘOV * GALAȚI * BUZĂU * RM. VĂLCEA * ORADEA * FOCSANI

COMPUTEROFOBIA: adevăr și ficțiune (I)

Rezultatele unei cercetări experimentale

Cu ocazia unei cercetări mai vaste care urmărea studiul unor variabile psihofiziologice în contextul interacțiunii om-calculator, unui lot de 117 subiecți "naivi" i s-au administrat mai multe probe psihologice (H. Pitariu, 1994). Un aspect investigat a fost dinamica anxietății față de calculator și informatică. Din lotul original au fost alcătuite, urmărind o procedură matematică de clasificare, un lot de subiecți "anxioși" și unul de "neanxioși". Iată câteva rezultate:

- între anxietatea ca trăsătură de personalitate și anxietatea ca stare de moment există o relativă interdependență. Anxietatea față de calculator și informatică se încadrează în ceea ce este considerat ca o realitate situațională, pasageră

- subiecții anxioși sînt într-o oarecare măsură mai computerofobici decît cei neanxioși (între anxietatea ca stare și ca trăsătură găsim o oarecare relație deterministă). Aceasta nu înseamnă însă că computerofobicii ar fi în general persoane anxioase

- în timp, după o perioadă relativ scurtă de instruire, computerofobia dispare la subiecții neanxioși, dar s-a observat o ușoară creștere a intensității comportamentului computerofobic la persoanele anxioase. Pentru ultimii, confruntarea cu calculatorul va reprezenta inițial o creștere a anxietății, urmînd apoi o scădere lentă a acesteia. Calculatorul va rămîne pentru ei mult timp o sursă tensionantă — efectul instruirii resimțindu-se probabil după o perioadă de timp mai mare, implicit scăzînd și comportamentul computerofobic

- efectul instruirii este mult mai vizibil la grupul de subiecți anxioși comparativ cu cei neanxioși. Anxioșii consideră că au beneficiat substanțial după un curs de instruire, în timp ce neanxioșii au avut un start prea opti-

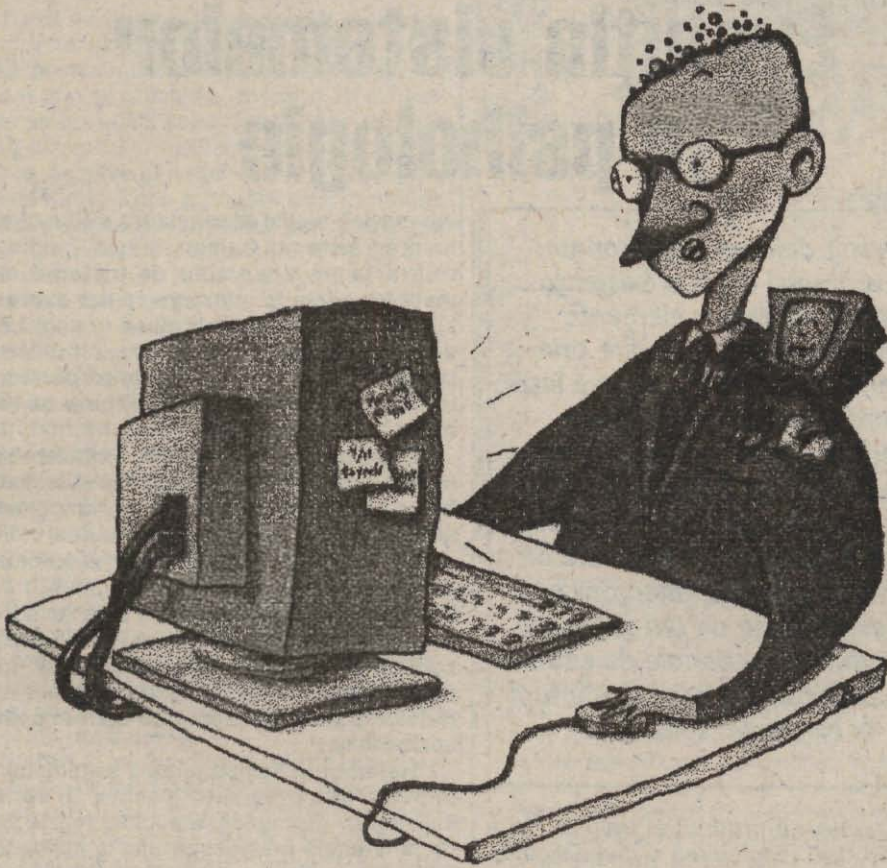
mist, beneficiul perceput fiind autoevaluat de aceștia ca minim

- testele de cunoștințe obiective administrate la terminarea programului de instruire atestă însă faptul că sub aspectul performanțelor profesionale între cele două grupuri nu există în realitate diferențe semnificative. Un proces educațional condus inteligent va duce la nivelarea performanțelor.

Într-un proces de instruire se va observa că persoanele computerofobice fac multe erori, înțelegerea sarcinilor le ia mai mult timp, sînt mai puțin încrezătoare în propriile posibilități, performanțele lor fiind inițial mai slabe decît ale celor la care comportamentul amintit nu se manifestă.

Cercetarea întreprinsă ne permite formularea unor concluzii referitor la compatibilizarea și optimizarea interacțiunii om-calculator. Un prim aspect care se desprinde este acela al importanței pe care sistemul de instruire o are în reducerea anxietății situaționale față de computere și produsele informatice. Apelul la un sistem de instruire diferențiat pentru persoanele anxioase și neanxioase poate constitui o parte integrantă a proiectării programelor de instruire. Acest sistem se va baza pe încurajări, exemple variate, asistență continuă și insistare pe strategii de supraînvățare în cazul persoanelor anxioase. Neanxioșii vor fi puși continuu în fața unor probleme de dificultate gradual sporită; ei trebuie să perceapă activitatea de instruire ca un eveniment care înseamnă efort și trebuie tratat continuu ca atare. În ambele situații erorile vor fi imediat corectate, sistemul de feedback jucînd un rol important în acest tip de instruire.

În ceea ce privește proiectarea produselor informatice, sistemele de "help"-uri și "tutorial"-urile pot fi și ele adaptate celor două categorii de persoane: anxioase și neanxioase. Este un prim pas spre proiec-

tarea de produse informatice adaptative. Concret, aceste mijloace educaționale ar trebui să formuleze cerințe diferențiate axate pe încurajări și supraînvățare cînd este vorba de anxioși și pe sancțiuni directe, imediate, cînd la calculator lucrează persoane neanxioase. Și în acest caz, studiul influenței variatelor tipuri de feedback și operarea diversificată cu acestea reprezintă un aspect instrucțional important.

Computerofobia este o manifestare comportamentală prezentă într-un procent destul de ridicat. Adoptarea de soluții diletante sau empirice, bazate pe simțul comun al organizatorilor de cursuri de Informatică, este o gravă eroare, cu multiple repercusiuni asupra viitoarelor performanțe. De un remarcabil succes se bucură în ultimul timp organizarea de programe speciale de instruire pentru computerofobici. D.L. Rosen și Ph. Maguire (1990) susțin că aceste programe se derulează cu un succes de 92%, evaluările pe termen lung fiind pe deplin satisfăcătoare.

Desigur, anxietatea față de calculator și comportamentul computerofobic nu constituie unicul determinant al performanței, reducerea lor rămînînd, firește, un deziderat continuu al organizatorilor de cursuri de Informatică și proiectanților de produse informatice. Comportamentul extravertit/introvertit, stilurile cognitive adoptate, sistemul de abordare strategic ori structura cunoștințelor personale (memoria episodică, reprezentările semantice, sistemul de deprinderi etc.) sau o serie de factori de personalitate pot, la rîndul lor, să influențeze performanța în interacțiunea cu calculatorul, reprezentînd subiectul unor posibile studii similare cu al nostru. Rezultatele obținute vor servi nemîiîlocit proiectanților de produse informatice și programe de instruire. ■

*Prof. dr. Horia PITARIU,
Universitatea "Babeș-Bolyai"
Cluj-Napoca*

Evoluția sistemelor în psihologie

A devenit deja un lucru comun de a considera și explica existența și interacțiunea unor elemente din natură, societate și gândire prin prisma teoriei sistemelor. Ceea ce însă se ignără adesea este că toate sistemele fizice, deci cele imaginate, construite și a căror funcționare este realizată de către om nu sînt decît extrapolări, extinderi și particularizări ale sistemelor naturale, anorganice și organice, descoperite de om și folosite ca paradigme operaționale de către acesta în contextul material și spiritual al existenței sale.

Dezvoltarea producției industriale a favorizat răspîndirea și diversificarea noțiunii de sistem, desemnînd prin aceasta raporturile și interrelațiile dintre om și muncă. În acest sens, psihologia muncii studiază nu numai activitatea psihică și mecanismele comportamentului omului în muncă, ci și realitatea complexă în care acționează omul, contextul relațional în care se desfășoară procesul de producție, constituind ceea ce denumim sistemul om-mașină-mediu.

Există numeroase definiții ale sistemului om-mașină-mediu care, sintetizate de către Gh. Iosif (1981), ar consta "dintr-un ansamblu format din unul sau mai mulți oameni și una sau mai multe componente fizice (mașini) ce interacționează pe baza unui circuit informațional, în cadrul unui mediu fizic și social, în vederea realizării unui scop comun".

Fiecare dintre elementele sistemului (om, mașină, mediu), luate separat, sînt, la rîndul lor, sisteme (biologice, materiale, naturale și sociale) care însă constituie subsisteme în cadrul sistemului om-mașină-mediu.

În funcție de gradul lor de complexitate, sistemele se ierarhizează prin relații de subordonare și supraordonare. Astfel, sintagma

om-mașină-mediu desemnează sistemul elementar; sistemul oameni-mașini-mediu se referă la un ansamblu de sisteme elementare aflate în interacțiune, iar expresia sistem socio-tehnic (Introdusă în anul 1951 de către E.L. Trist de la Tavistock Institute of Human Relations) pune accentul pe raporturile dintre oameni (om-om) care se stabilesc în procesul muncii.

După părerea noastră, nici formularea de sistem socio-tehnic nu este satisfăcătoare întrucît s-ar subînțelege numai componenta socială a muncii, ignorîndu-se cea individuală. Or, chiar în cazul producției automatizate sau robotizate, există segmente distincte de muncă individuală în care factorii de personalitate au un rol primordial. Pe aceste considerente, noi am introdus și folosit, încă din anul 1980, în cadrul cursurilor și al materialelor scrise, sintagma de sistem psihosocio-tehnic.

Referitor la componentele sistemului se impun unele precizări. Mașina, în sensul mijloacelor de muncă, a evoluat foarte mult de la uneltele meșteșugarului la mijloacele mecanizate de muncă și de la acestea la agregate și sisteme automatizate de producție. De asemenea, persoanele care le utilizează au evoluat, la rîndul lor, datorită progresului științific și tehnic, transformîndu-se din simpli muncitori în operatori care folosesc computerele, munca de execuție fiind înlocuită de cea de supraveghere, reglare și optimizare.

Componenta mașină a sistemului psihosocio-tehnic nu se referă însă numai la echipamentele tehnice, ci include atît locurile de muncă, cît și specificul activității de producție, conferind astfel noi dimensiuni acestei componente care poate fi mai bine exprimată prin noțiunea, mai generală, de muncă.

În expresia de sistem psihosocio-tehnic nu este menționată cea de-a treia componentă, și anume mediul. Aceasta nu pentru că mediul nu mai există sau poate fi neglijat, ci, deoarece mediul trebuie înțeles ca ambianță generală în care omul viețuiește, muncește și se relaxează, deci ca o componentă vitală a existenței umane, indiferent unde, cînd și cum se consumă aceasta.

Dacă ne referim în mod strict la mediul de muncă, acesta trebuie considerat într-o triplă ipostază. Ca mediu fizic ambiant creat de om prin amplasarea, construirea și funcționarea societății comerciale într-o anumită zonă din mediul natural, cu toate consecințele, pozitive și negative, care decurg din această intervenție a omului asupra naturii. Mediul psihosocial, constituit prin agregarea organizațională a persoanelor angajate în cadrul întreprinderii, se manifestă prin sisteme de roluri și statusuri, relații ierarhice și de colaborare în muncă și climat psihosocial. Mediul socio-cultural se exprimă prin tradițiile, obiceiurile și cutumele caracteristice forței de muncă din zona de amplasare a societății comerciale, precum și cea formată chiar în cadrul întreprinderii prin munca în comun a oamenilor proveniți din diferite regiuni ale țării.

În această viziune, se stabilesc și funcționează relații între oameni reuniți într-o organizație, exercitând un anumit gen de muncă în scopul realizării unor produse materiale sau spirituale ori prestării de servicii (medicale, culturale, juridice, administrative etc.), în condițiile mediului fizic, psihosocial și socio-cultural existent la un moment dat și într-un anumit loc.

Sistemul psiho-socio-tehnic exprimă raporturile dintre om și muncă la nivelul societăților comerciale cu profil productiv sau de servicii. Dacă avem în vedere însă societatea în ansamblul ei, sistemul supraordonat este psiho-socio-ergo-economic, în care obiectivele economice sînt îndeplinite prin activități de muncă desfășurate de oamenii organizației și relaționați într-un anumit context social.

Și în acest caz, mediul în cele trei ipostaze ale sale (fizic ambiant, psihosocial și socio-cultural) este subînțeles ca prezent, exercitîndu-și influența asupra celorlalte componente ale sistemului (psihic individual și social, munca și economia națională).

Raporturile dintre componentele sistemului, fie acesta psiho-socio-tehnic fie psiho-socio-ergo-economic, sînt biunivoce. Omul-operator trebuie să se adapteze la cerințele sistemului care sînt determinate de către omul-constructor, atît parametrii tehnici cît și psihofiziologici.

La rîndul său, mediul este creat și afectat, pozitiv sau negativ, de activitățile de muncă ale omului și, de asemenea, mediul influențează, într-o măsură mai mare sau mai mică, atît pe operator, cît și munca pe care acesta o desfășoară.

Într-o viziune prospectivă, a societății informaționale, vor interveni noi schimbări în

cadru sistemului om-muncă, componenta ergonomică devenind din ce în ce mai informatizată și constituind, în același timp, mijloc și scop al activității de muncă. Informațiile nu vor înlocui produsele, dar vor asigura realizarea lor într-un timp mai scurt, de calitate superioară și cu un efort mai redus. În asemenea circumstanțe sistemul se va putea numi psiho-socio-info-economic.

Dacă consecințele pe plan economic ale sistemului psiho-socio-info-economic vor fi benefice, din punct de vedere psihologic acestea pot deveni dramatice. Mutarea centrului de greutate al activității de muncă de la întreprindere la domiciliu, înlocuirea echipamentelor tehnice care reprezentau munca colectivă cu computerul, care simbolizează izolarea individuală, disoluția organizațiilor sociale și înlocuirea lor cu munca la domiciliu (chiar dacă va fi foarte specializată și de înaltă calificare) vor favoriza fenomenele de însingurare și vor accentua tendințele egocentrice și introverte.

Pe plan social s-ar putea să se ajungă la slăbirea raporturilor interpersonale care să provoace mutații în organizarea socială și instituționalizată.

Dacă conceptual sîntem mai bine pregătiți pentru societatea informațională, psihologic sîntem în bună măsură descoperiți.

Asemenea proiecții nu sînt simple jocuri ale minții, ci reflectă deja viitorul apropiat pentru care trebuie să pregătim, printr-o instruire și educație corespunzătoare a elevilor și studenților, subiecții de mîine ai acestui sistem psiho-socio-info-economic. ■

*Conf. dr. Anton TABACHIU,
Universitatea Politehnică București*

CAZURI DE "SAVANȚI IDIOTOȚI"

Am prezentat în numărul trecut al revistei PSIHLOGIA fenomenul cunoscut de către lumea științifică sub denumirea de "sindromul savantului" sau "savant idiot", precum și două cazuri ilustrative pentru acest fenomen. În acest număr oferim cititorilor încă două "fișe personale".

Memorie prodigioasă, înțelegere lamentabilă

Richard a fost un copil sănătos și normal pînă la un an. Singurul semn de alarmă era mișcarea prea frecventă a picioarelor, mîinilor și degetelor. La 18 luni s-a observat începutul stagnării în învățarea limbajului. Adeseori părea absorbit și anxios. Au început insomniile. La trei ani îl interesa enorm muzica: recunoștea melodiile și reținea titlurile numeroaselor piese auzite. De asemenea, îi plăcea să numere lucrurile: clapele pianului, modelele de pe tapet etc.

Abilitățile sociale ale lui Richard erau slabe. Ignora copiii și adulții. Accepta să comunice numai cu mama. A învățat alfabetul devreme, la 5 ani fiind în stare să silabisească cel puțin 100 de cuvinte. La 7 ani a început de numere; putea număra din 2 în 2, din 4 în 4 sau din 6 în 6. În schimb, nu se concentra absolut deloc la sarcinile care nu-l interesau (de exemplu temele școlare). La 7 ani a început să-și dezvolte abilitățile de calcul calendaristic. Vorbea rar cu ceilalți, adesea reacționînd cu repetarea întrebării ce i se adresa. Obișnuia să ignore oamenii din jur, fiind absorbit de activitatea sa, care putea fi dansul sau loviturile în perete, agitarea mîinilor sau chiar rostogolitul pe podea. Totuși, ori de cîte ori cineva îi menționa o zi din săptămîină sau o dată, o lună, el părea a fi un copil foarte rațional. Cînd a primit un calendar a învățat totul, în curînd fiind în stare să redea exact ziua din săptămîină pentru orice dată din anul respectiv și apoi din anul următor.

Cu timpul, Richard a progresat. S-a calmat, a devenit mai puțin imprezibil și își controla mai bine teama. A început să manifeste mai mult interes pentru copii și uneori chiar se juca cu ei. La 11 ani a devenit subiectul unei cercetări longitudinale, efectuate de M. Scheerer, Eva Rothman și K. Goldstein. Avînd un coeficient de inteligență de 50, el se încadra în cei 1% din copiii de aceeași vîrstă. Totuși, la unele subteste avea performanțele

unui copil normal: de exemplu, la itemii care-i cereau să calculeze ori să memoreze date numerice, să rețină propoziții pe termen scurt, să identifice imagini ori să facă asociații între cuvinte. În schimb eșua deplorabil la itemii care-i cereau să înțeleagă, să raționeze ori să depisteze relațiile spațiale. Nu-și putea aminti povestirile și nici nu putea spune de ce se petrec anumite lucruri. Nu putea recunoaște asemănările sau deosebirile între itemi sau să observe absurditățile din materialele verbale sau vizuale. De exemplu, cînd a văzut o imagine cu un om ținîndu-și umbrela închisă și îndreptată în jos, el nu a înțeles situația. La întrebarea cît de rece sau cît de cald este, el a răspuns cu afirmația ciudată că răceala vine din pivniță și cablurile sînt din lemn. Nu putea generaliza absolut deloc. De asemenea, înțelegerea sa era complet ad litteram; nu putea separa semnificația metaforică de cea exactă. Cînd, la despărțire, un cercetător i-a spus "La revedere, fiul meu", el i-a răspuns imediat: "Eu nu sînt fiul tău!".

Richard era foarte bun la activități specifice de învățare și memorizare a anumitor elemente de informație scrisă. El putea expune, la cerere, o secvență învățată (deși numai la modul automat, papagalicește). Comportarea lui semăna cu a unui robot, funcționînd corect cînd era corect manevrat, dar rigid, stereotip și neadaptabil. Nu însoțea vorbirea cu gesturi.

După vîrsta de 41 de ani, Richard a fost studiat de o altă cercetătoare, Louise LaFontaine, care l-a chestionat în 1967 și 1974. La a doua vizită, el și-a amintit totul, inclusiv faptul că cercetătoarea îi spusese datele nașterii copiilor ei. LaFontaine a constatat că, din 18 calcule calendaristice, 17 erau corecte (pentru perioada 1800-1985).

Cine poate memora 300 de numere de telefon?

Harriet era al șaselea copil din șapte, mama sa fiind italiancă naturalizată în Statele Unite, care preda cîntul în Boston, Massachusetts. Deși considerată

handicapată mintal, Harriet a reușit să ocupe un post de ajutor de bucătăreasă timp de 20 de ani. Ea pregătea salatele într-un spital evreiesc. Era o muncitoare conștiincioasă și de încredere. Nu a lipsit niciodată.

Cu o lună înainte de a o naște pe Harriet, mama sa a trăit o spaimă puternică, provocată de un accident al fiicei mai mari. Fiind convinsă că Harriet va fi deficientă, a hotărât să o țină tot timpul pe lângă ea, în studioul muzical unde dădea lecții. Curînd a observat că pianul calma plînsul fetiței. În copilărie i-au lipsit copiii, căci aceștia nu aveau acces în studio. Mai mult, frații ei au început să o urască, din invidie pentru privilegiul de a fi tot timpul lângă mama. Practic, Harriet și-a petrecut copilăria într-o izolare neobișnuită. Ca mulți copii privați social, ea a început să balanseze corpul și capul. Aceasta a făcut-o pe mamă să fie convinsă că fetița ei era deficientă psihic.

Încă din luna a 8-a de viață, Harriet fredona corect o arie din *Rigoletto*, cîntată mult de elevii mamei sale. Ea mai reproducea vocalizele elevilor, exercițiile lor în toate cheile, majore și minore, și cu accentele adecvate.

Din acest moment, mama a fost sigură că fiica ei este unică, deosebit de talentată, moștenitoare a talentului pe linie maternă. Însă Harriet continua să fie izolată de contactele și stimularea socială, cu excepția muzicii. Nimeni nu se juca cu ea. Rîdea rar și nu zîmbea niciodată, iar balansările capului și ale corpului s-au accentuat. Mamă stînd mai mult acasă, Harriet a trăit în familie, dar nu s-a adaptat. De vorbit, a vorbit la 6 ani. La 2 ani, cînd vreun elev al mamei sale lua fals o notă, Harriet țipa de parcă ar fi fost înțepată. O dată s-a repezit la un băiat și a încercat să-l împingă afară din cameră.

La 3 ani a început să învețe singură pianul. Pînă a împlinit 4 ani, a cîntat la toate instrumentele pe care le-a găsit în casă: vioară, trompetă, clarinet și un corn francez. Pe la 4 ani interpreta toate arile auzite la elevii mamei sale. Pe la 7 ani putea acompania toți elevii și cînta la pian și vioară mai bine decît frații sau surorile ei.

Totuși, mare parte din conduita Harrietei rămînea primitivă și necontrolată. Tortura animalele casei, ajungînd să omoare două pisici.

În corelație cu talentul muzical a început să se manifeste și hipermezia. Mergînd cu tatăl său la gara unde acesta lucra ca mecanic auto, deși nu vorbea bine, reținea mărcile și modelele mașinilor. Cunoștea toate componentele mașinii. Reținea integral buletinele meteorologice. Dacă i se spunea o anumită dată din trecut, ea reproducea perfect buletinul meteo din ziua respectivă auzit atunci la radio. Reținea aproximativ trei sute de numere de telefon. O dată, tatăl său i-a citit primele trei pagini din cartea de telefon a orașului Boston.

Timp de mulți ani, ea și-a amintit perfect orice număr. O interesau calendarele.

A fost dată la școală la 9 ani, dar a trebuit să fie retrasă după 2 luni. A revenit la 11 ani, învățînd să citească și să deseneze, pînă la 16 ani. La 18 ani, o soră de-a ei a ajutat-o să găsească slujba pe care și-a menținut-o pînă la 40 de ani. Ca muncitoare era plăcută, nu se plîngea și era de nădejde. Acasă ajuta la meaj: bucătărie, curățenie și cumpărături. Continua să-i acompanieze pe elevii mamei sale.

Pe cînd avea 30 de ani, într-o zi de Crăciun, pentru prima dată în viață, a relatat un vis în care văzuse moartea tatălui său. Înainte de cină, tatăl a murit. Familia a fost oripilată văzînd-o total insensibilă. Nu a plîns, ci a stat singură la masă și a mîncat.

La 7 ani, Harriet avea coeficientul de inteligență de 75, cu performanțe mai scăzute la testele verbale. Nu sesiza asemănările, nu abstractiza. Era, în schimb, un competent "calculator" calendaristic. Ea putea spune ziua corectă din săptămîină pentru perioada 1925-1970, mai puțin pentru anul în care murise tatăl său.

Cunoștințele sale muzicale erau, după spusele psihologului D.S. Viscott, de natură să "taie respirația". Mai mult încă, în muzică avea capacitatea de abstractizare și de a trăi sentimente, două aspecte care lipseau din celelalte domenii ale vieții.

Știa compozitorii, data primului spectacol, cheia și numărul opusului. Cel mai bine informată era în operă. În ultimii 20 de ani ai vieții a ascultat toate concertele săptămînale ale Orchestrei simfonice din Boston. Ținea minte toate amănuntele despre fiecare: dirijor, interpret principal, fiecare membru al orchestrei. Avea auz absolut. Dacă un acord de 4 note dura la pian o jumătate de secundă, ea putea numi fiecare din cele patru note.

Transcria partituri din memorie. Putea face schimbări dificile de cheie în mijlocul unei piese muzicale. Ori de cîte ori asculta sau interpreta muzică, fața ei exprima sentimente și emoții care nu apăreau în alte activități. Chiar limbaul ei, atunci cînd vorbea despre muzică, includea cuvinte care desemnau sentimente, cum ar fi dulce, drăguț, trist, înspăimîntător. Cînd cînta arii din opere, era în stare să comunice atît prin cuvinte, cît și prin interpretare emoțiile trăite de personaje. În afară de repertoriul clasic iubea muzica rock, jazz și country.

O explicație posibilă a handicapului ei intelectual ar putea fi lipsa vieții sociale din primii ani de existență. ■

Dr. Ana Stoica CONSTANTIN,
Institutul de Științe Socio-Umane Iași

Standardul sexual dublu

Încă din primii ani de viață, oamenii învață cum să se comporte în societate în funcție de situația specifică în care se află. Învățăm cum să ne comportăm la masă, cum să ne îmbrăcăm, cum să ne salutăm bunicii, cum să ne comportăm la bacalaureat și altele, foarte multe, asemănătoare. De mici, învățăm și modele de comportament sexual: de exemplu, cum se comportă Făt-Frumos față de Ileana Cosânzeana. Aceste modele se numesc standarde sexuale.

Oamenii sînt judecați în funcție de conformarea sau de devierea lor față de standardele în uz. Dacă informațiile pe care le avem despre o anumită persoană ne spun că ea se comportă conform așteptărilor noastre, deci după standardele în uz, aprecierile noastre față de acea persoană vor fi pozitive; în caz contrar, o vom dezaproba, apreciind-o negativ.

Fiecare om învață prin educație standardul sexual curent din societatea din care

face parte. Trebuie să ținem seama însă că acest standard nu e unic în întreaga societate: după cum oamenii se îmbracă și vorbesc diferit de la un grup la altul și în funcție de categoria socială căreia îi aparțin, la fel variază și standardul sexual. El se schimbă chiar de la individ la individ. Prin urmare, noi cunoaștem prin educație doar o variantă de standard sexual, care poate să nu fie reprezentativă nici măcar pentru un anumit grup din care facem parte. De aceea apare necesitatea *cunoașterii științifice* a standardului sexual – sau a standardelor sexuale – comun(e) anumitor oameni, de exemplu, standardul pe care îl folosesc în aprecierile lor un grup de prieteni sau studenții de la o universitate.

Cercetările sociologice efectuate în acest scop au devenit relativ frecvente în Statele Unite ale Americii începînd cu deceniul șase. Dificultățile însă nu au întîrziat să apară, după cum vom vedea în continuare.

Rezultatele cercetărilor din anii 1970–1980 indică faptul că standardul sexual curent de la acea vreme era dublu. Aceasta înseamnă că societatea se așteaptă din partea bărbaților la un comportament sexual diferit socialmente de cel al femeilor. Diferența constă în general într-o mai mare libertate permisă bărbaților.

Standardul sexual dublu are, la rîndul său, două forme: una mai restrictivă și una mai puțin restrictivă. Prima, forma tradițională, statuează că experiența sexuală premaritală este condamabilă la femei, indiferent de circumstanțe, fiind acceptată în cazul bărbaților. Forma condițională permite și femeilor relații sexuale premaritale, în măsura în care acestea intervin în cadrul unei legături afective strînse, de durată între parteneri – și nu în cadrul unei legături întîmplătoare, fugitive. Această a doua formă este numită de cercetătorii americani "permisiune dacă există afecțiune" ("permissiveness with affection"). Forma predominantă în societatea americană, conform acestor cercetări, era cea condițională.

Cercetările despre care tocmai am vorbit au fost în general realizate prin *anchete sociologice*. Aceasta înseamnă că subiecții investigați sînt întrebați *direct*, de exemplu:

"Considerați că este acceptabil pentru un bărbat să aibă experiențe sexuale premaritale? Considerați că este acceptabil pentru o femeie să aibă experiențe sexuale premaritale?"

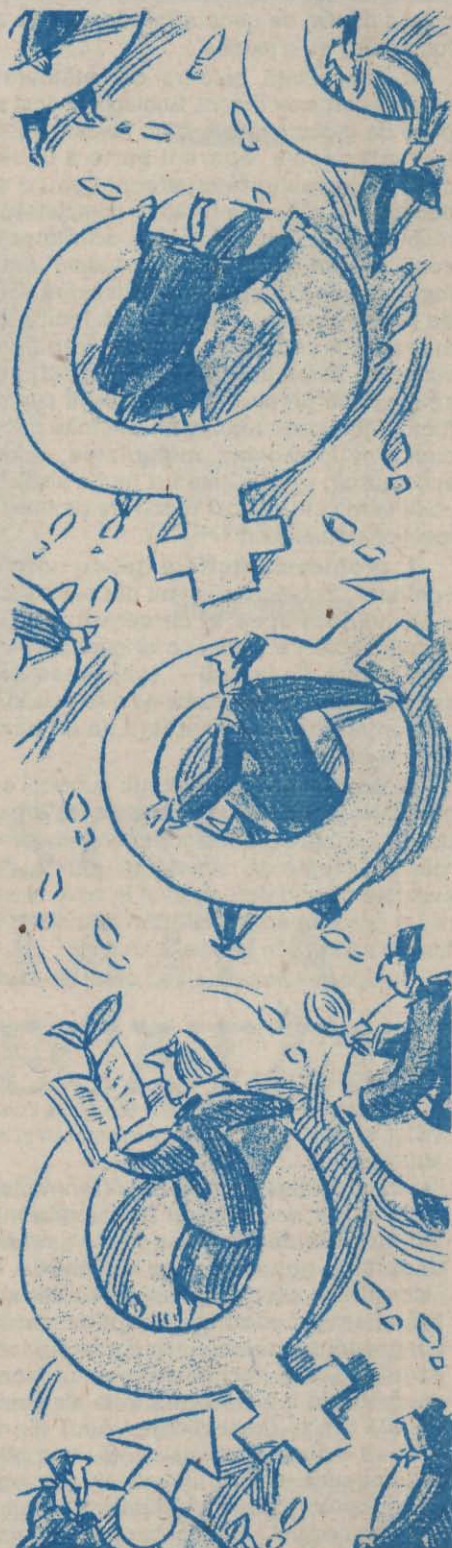
Această modalitate de abordare a problemei este analoagă cu următoarea: vrem să

ne dăm seama ce unitate de măsură folosește un subiect în aprecierea unei distanțe. Îl întrebăm atunci direct: "Ce unitate de măsură folosiți?", și avem încredere în adevărul spuselor sale.

Anchetele efectuate mai recent, începînd cu sfîrșitul deceniului opt, au dus la concluzia dispariției progresive a standardului dublu condițional în favoarea standardului unic condițional. Acesta impune atît femeilor, cît și bărbaților ca experiențele lor sexuale premaritale să intervină în cadrul unei relații strînse, de lungă durată.

Trei cercetătoare americane (Sprecher Susan, McKinney Kathleen și Orbuch Terri, "Has the Double Standard Disappeared? An Experimental Test", în revista "Human Sexuality" 1992/1993, The Dushkin Publishing Group, Inc., Guilford, Connecticut, 1992, pag. 88-96.) consideră însă acest rezultat recent ca fiind mai degrabă *efectul nepotrivirii* dintre cercetarea tip *anchetă* și *noile condiții sociale*. În deceniile opt și nouă a crescut influența normelor sociale egalitare, care proclamă *egalitatea sexelor*, precum și egalitatea în drepturi a grupurilor minoritare. Din cauza acestei influențe, răspunsurile pe care subiecții le dau privitor la femei tind să fie puternic modelate conform celor pe care le-au dat în legătură cu bărbații. Aceasta se întîmplă deoarece subiecții încearcă să pară – în ochii anchetatorilor și ai lor înșiși – cît mai egalitari și mai consecvenți. "Falsificarea" răspunsurilor intervine și din cauză că subiecții își dau seama imediat de scopul cercetării; ei elaborează ad-hoc niște standarde sexuale conforme cu normele sociale predominante. Prin urmare; în noile condiții, ancheta află mai degrabă cum consideră oamenii că ar trebui să fie standardele sexuale și nu cum sînt ele în realitate, în viața cotidiană.

Mai intervine încă un factor distorsionant: în anchetă întrebările puse vizează "un bărbat" sau "o femeie" în general, într-un mod *nepesific*. Dar cercetările efectuate în această privință arată că o persoană este mult mai exigentă față de cunoscuții apropiați decît față de necunoscuți în ceea ce privește comportamentul lor sexual. Față de fiice, surori, prietene sau viitoare soții standardul sexual dublu se manifestă mult mai puternic decît față de persoane necunoscute sau indifferente. De aceea, pentru a reflecta mai adecvat atitudinile reale, din viața de zi cu zi, ale subiecților, trebuie ca întrebările să fie *mai specifice*, nu la

nivelul maxim de generalitate la care se află "un bărbat" și "o femeie".

În consecință, cele trei cercetătoare au recurs la un *experiment*. Subiecții au fost studenți de la două universități. Fiecare subiect a primit o foaie, aparent parte a unui alt chestionar, pe care un student sau o studentă de la altă universitate o completase cu răspunsuri la întrebări privind activitatea sexuală premaritală. Acest "alt student" era de fapt o ficțiune; răspunsurile fuseseră scrise de cercetători de așa manieră încât să fie manevrate și controlate toate variabilele vizate de cercetare. Subiecții au fost rugați să-și spună părerea despre acești studenți (fictivi) în ceea ce privește anumite calități cum ar fi: inteligența, maturitatea, căldura sufletească, sociabilitatea și multe altele. Să observăm cum au fost *rezolvate* problemele menționate anterior:

1. problema interferenței cu normele egalitare. Subiecții nu și-au dat seama care e adevăratul scop al cercetării. În plus, fiecare subiect a evaluat o singură persoană - fie bărbat, fie femeie -, evitându-se astfel ca răspunsurile date vizavi de o femeie să fie influențate de cele date față de un bărbat sau invers;

2. problema specificității: subiecții s-au pronunțat față de anumite persoane, "alți studenți", nu față de oameni în general. Aceste "păpuși" create de cercetători, care au fost evaluate de subiecți, au avut în ochii acestora un grad de specificitate mai mare decât "un bărbat" sau "o femeie" oarecare.

Standardul sexual a fost determinat deci

indirect, pe baza *aprecierilor* și *evaluărilor* pe care le-au făcut subiecții. Analogia cu măsurarea distanței este următoarea - îl întrebăm pe subiect: "Ce rezultat ați obținut în urma măsurării acestei distanțe?". Subiectul ne va spune rezultatul, un număr. Dacă distanța este de opt metri și jumătate și subiectul ne spune că rezultatul este șaptesprezece, vom trage concluzia că unitatea lui de măsură este o jumătate de metru. În cazul experimentului nostru, standardul a rezultat prin compararea *evaluărilor* primite de femei cu cele primite de bărbați.

Concluzia experimentului a fost că standardul dublu condițional *nu* s-a transformat într-un standard unic, ci doar a scăzut în intensitate, apărând într-o *formă mai subtilă*. Un bărbat care întreține relații sexuale premaritale într-o legătură întâmplătoare nu e apreciat pozitiv sau neutru, ci *negativ*, dar *mai puțin defavorabil* decât o femeie în aceeași situație. Diferența este deci cantitativă, nu calitativă.

În concluzie, o metodă de măsurare a unui "obiect" social nu trebuie considerată valabilă o dată pentru totdeauna. Ea trebuie să fie continuu adaptată la condițiile sociale actuale și la specificul deseori schimbător al obiectului de măsurat. Adesea măsurarea nu este directă și simplă, ci ocolită și plină de dificultăți. ■

Cosima LARIONESCU,
studentă, Universitatea București

(Urmare din pag. 9)

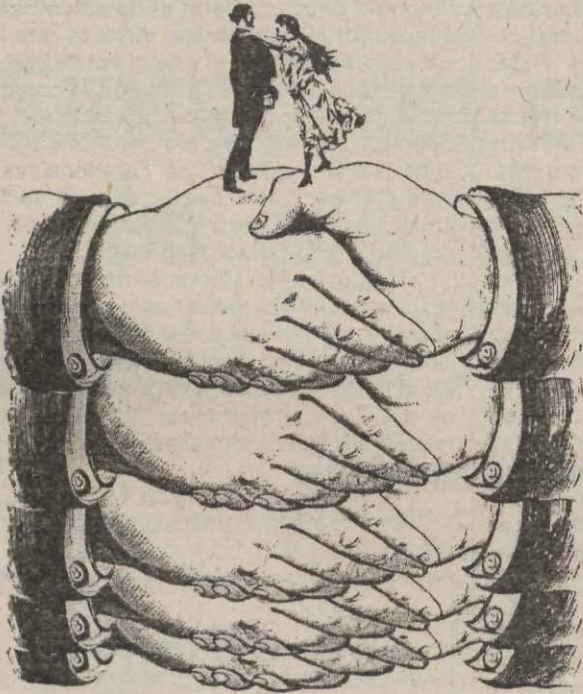
desfășurarea evenimentelor din viața colectivității, ci ca o forță dinamică creatoare și constructivă.

În concluzie, numai considerentele de ordin stilistic determină și explică diferențele psihospirituale dintre popoare sau etnii, deoarece numai aceste orizonturi ale inconștientului și cu deosebire matricea stilistică și spațiul mioritic, ca "spațiu matrice" congruent cu peisajul românesc indefinit ondulat (ca și succesiunea ascendentă-descendentă a temelor muzicale ale doinei), „o dată țesute (consolidate - n.n.) și aruncate, ca o plasă peste existență, inconștientul le adaugă imediat un "accent axiologic" sau le învestește cu un calificativ valoric negativ sau pozitiv", conștientizat prin interme-

diul „personanțel” - ca mecanism de legătură între inconștient și conștient.

Această raportare a inconștientului la conștientă este ilustrarea caracterului de sistem al vieții psihice umane - al sistemului gândirii lui Blaga - teză modernă și benefică pentru investigarea acestui sistem comunicational de ordin biectiv, care poate lămurii necunoscutele (sau misterele, cum le numea Blaga) psihismului uman și mai ales ale primului subsistem - inconștientul -, atât de puțin explorat și cunoscut.

Lucian Blaga are meritul de a fi primul filozof și psiholog care a început această muncă cu rezultate originale și spectaculoase, chiar dacă a explorat mai mult la nivel conceptual. Munca lui n-a fost deloc sisifică. ■

Deseori, în relațiile afective ce apar între doi îndrăgostiți, se ridică o problemă peste care nu se poate trece și care poate însemna consolidarea sau sfârșitul aceluia cuplu: este indicată viața sexuală înainte de căsătorie?

MAI ESTE VIRGINITATEA O PREJUDECATĂ?

În vremurile de demult, bătrînii susțineau că fata trebuie să fie virgină înainte de căsătorie. Această concepție era rezultatul educației religioase, dar și al prudenței în asigurarea maternității. Știința a arătat că între maturizarea sexuală și cea socială există un interval de 6-8 ani. Este evident că în această perioadă există o dorință sexuală, mai ales la băieți. Băieții și fetele trăiesc acest interval de timp sub presiunea a două concepții diametral opuse:

- pe de o parte, părinții, medicii, care, pornind de la marile responsabilități față de copiii ce pot rezulta din raporturile sexuale la

această vîrstă, se declară împotriva vieții sexuale între 14 și 18-20 ani.

- pe de altă parte, cerul de prieteni, care îi ironizează pe cei ce nu au avut raporturi sexuale înainte de căsătorie.

Care poate fi ieșirea din această dilemă? Psihologii susțin că partenerii nu trebuie să se lase dominați de instinctul sexual, ci de rațiune, de răspunderea față de partener, față de trăinicia sentimentelor lor de dragoste și afecțiune reciprocă.

Ce înseamnă pentru o fată instalarea gravidității în afara căsătoriei? În loc să reprezinte o bucurie, sarcina va fi trăită ca

un coșmar. Încercînd să scape de ea, riscă o serie de accidente, unele fatale, ce-și pot pune amprenta pe întreaga ei viață. Căsătoria ar putea constitui singura rezolvare a situației create. Va fi însă fericită viața noului cuplu familial întemeiat, în multe cazuri, pe o rezolvare de moment a unei necesități biologice și nu pe baza unei cunoașteri temeinice? Experiența istorică a dat, de mult, un răspuns negativ la această întrebare.

Nu trebuie ignorat nici faptul că, spre deosebire de societatea tradițională (în care căsătoriile se făceau de multe ori la indicația părinților, iar partenerii abia dacă se cunoșteau, ducînd, de obicei, o viață sexuală nepasională și neafectivă, dar nemaiputînd divorța datorită prejudecăților existente), societatea modernă, debarasată de o serie de stereotipuri și procese de etichetare sau stigmatizare, oferă posibilități (vezi și metodele de planing familial) de cunoaștere a partenerilor privind potrivirea lor sexuală, factor decisiv în consolidarea vieții de familie a viitorului cuplu. De cele mai multe ori, însă – așa cum precizează Iolanda Mitrofan în volumul "Cuplul conjugal – Armonie și dezarmonie" – informațiile privind desfășurarea vieții afectiv sexuale sînt puerile, distorsionate, vagi, considerîndu-se că, în acest domeniu, lucrurile se petrec de la sine, instinctual. Bărbații, în special cei tineri, manifestă un comportament neadecvat (stîngăcie, inhibiție), iar în ceea ce privește manifestarea tandreței și a jocului erotic, majoritatea nu manifestă inițiativă și creativitate.

Nu-i mai puțin adevărat că "americanizarea" forțată, fenomen ce implică comportamente nonconformiste, a asimilat tentația occidentală ca tinerii să-și înceapă mai devreme viața sexuală, lăsînd la o parte – sau pe plan secundar – preocupările privind instruirea. Acesta este însă un fenomen care duce, ulterior, la îmbătrînire sexuală prematură, la un erotism obsesiv.

Privind obiectiv lucrurile, nici societatea nu-l prea ajută pe tînăr în eforturile lui de a nu cădea pradă acestor impulsuri. Dacă deschidem o revistă, găsim printre paginile ei ochi frumoși, sîni, pîntece, picioare. Toate acestea nu fac decît să-l îmbie pe bărbat să cucerească, să posede, determinîndu-l să se simtă inferior sau frustrat dacă nu reușește. Din această perspectivă, vîrsta medie a primului act sexual – 17,9 ani pentru bărbați, 20,2 ani pentru femei – a scăzut, acest

fenomen fiind accelerat și de schimbarea moravurilor și a atitudinilor. Vîrsta la care are loc inițierea sexuală și primul act sexual se diferențiază în funcție de o serie de caracteristici economice, sociale, culturale etc. De exemplu, tinerii care locuiesc în sate se inițiază mai tîrziu decît cei care locuiesc în marile orașe; tinerii care provin din familii armonioase se inițiază mai tîrziu decît cei ce provin din familii dezorganizate etc.

Concluzionînd, putem afirma că importanța primului act sexual este covîrșitoare, acesta susținînd emoțional nostalgia "primei iubiri" sau inhibînd o serie de comportamente viitoare. De aceea, dacă virginitatea a încetat să mai fie o prejudecată, ea nu trebuie redusă la o banală formalitate. ■

*Cristian CIUPERCĂ,
student, Universitatea București*

În curînd!

**Revista PSIHOLOGIA
va edita un număr special
PARAPSIHOLOGIA.**

Din cuprîns:

- Parapsihologia - statutul ei științific
- Crepusculul magicienilor. Homo Scientificus
- Puterile PSI - clarviziune, telepatie, premoniție
- Raționalitatea paranormalului
- Știință și paraștiință
- Spirit și materie
- Cititul în cafea sau... "cafedomanția"
- Fenomenul Yanga
- Capacitățile extrasenzoriale și... ozonul
- Psihotest: Logic sau supranatural?

Sînteți un candidat la epuizare psihofizică?

Epuizarea este un sindrom psihofizic având manifestări comparabile cu cele ale stresului: oboseală cronică, neatenție, concentrare intelectuală dificilă, insatisfacție în muncă etc. Dar nu este neapărat o consecință a acestuia. Dacă la solicitările stresante ale activității sau locului dv. de muncă - deja bine cunoscute și din paginile revistei PSIHLOGIA - se adaugă și alte caracteristici distinctiv, cum ar fi tendința de a urmări obiective irealizabile pentru cel în cauză, căutarea succesului profesional cu orice preț etc., atunci individul devine un candidat la epuizare. Se întâmplă să fiți epuizat? Încercați senzația de epuizare chiar acum? Testul următor vă poate spune cât de aproape sînteți în momentul actual de această stare. Indiferent înșă de rezultatul obținut, nu vă neliniștiți! În primul rînd, punctajul vă va indica o stare potențială, dv. aflîndu-vă deci mai aproape sau mai departe de epuizarea psihofizică. Apoi, chiar dacă sînteți foarte aproape de starea respectivă, vă puteți îmbunătăți condiția psihofizică printr-o serie de proceduri foarte accesibile și foarte eficiente și pe care le vom prezenta în final. Aplicați-vă testul de mai jos, încercuind varianta de răspuns care vi se potrivește cel mai mult pentru perioada ultimelor 6 luni de zile.

1. Mă trezesc odihnit și plin de energie.

- a) Foarte des.
- b) Doar uneori.
- c) Foarte rar.

2. Comparabil cu situația de acum 6 luni (după caz), fumez mai mult, consum mai mult alcool, folosesc mai multe produse farmaceutice (energizante, calmante etc.).

- a) Da.
- b) Nu.

3. Îmi descarc tensiunea printr-o formă oarecare de exercițiu fizic.

- a) Destul de des.
- b) Uneori.
- c) Nu/Aproape deloc.

4. În ultimele 6 luni m-am îmbolnăvit mai des decît în cele 6 luni anterioare.

- a) Da.
- b) Nu.

5. Viața mea personală mi se pare mai degrabă o sursă de neazuri decît de satisfacții.

- a) Da.
- b) Nu.

Psihotest

6. Citesc și acum lucrări clasice de literatură.

- a) Da.
- b) Doar uneori.
- c) Nu.

7. Simt adesea că viața trece pe lângă mine, că nu realizez obiectivele urmărite.

- a) Da.
- b) Nu.

8. Simt frecvent că prietenii, familia, colegii nu corespund așteptărilor mele.

- a) Da.
- b) Nu.

9. Să fiu sincer, mai mult discut decât să acționez într-un fel sau altul pentru rezolvarea problemelor cu care mă confrunt.

- a) Da.
- b) Nu.

10. Rîd cu ușurință la o glumă bună, chiar dacă aceasta mă vizează direct.

- a) Da.
- b) Nu.

11. Am realizat deja multe din obiectivele importante pe care mi le-am fixat.

- a) Da.
- b) Nu.

12. În ultimele 6 luni (după caz), am uitat de întâlnirile fixate, de termenele stabilite și/sau mi-am pierdut câteva lucruri personale.

- a) Destul de des.
- b) Cîteva.
- c) Nu.

13. Situația mea actuală este interesantă, plină de satisfacții, conform așteptărilor.

- a) Da.
- b) Nu.

14. Atitudinea mea dominantă față de activitatea pe care o desfășor pare a fi "trebuie să am succes cu orice preț".

- a) Da.
- b) Doar în anumite situații.
- c) Nu.

15. După părerea mea, ceilalți - șefii, familia etc. - îmi apreciază corect eforturile și realizările.

- a) Da.
- b) Nu.

16. Trăiesc într-o tensiune permanentă datorită faptului că sînt prea multe de făcut în prea puțin timp.

- a) Da.
- b) Nu.

17. Problemele profesionale mă preocupă excesiv, chiar și în timpul liber și/sau în concediu.

- a) Da.
- b) Nu.

18. De obicei, întîi acționez și apoi calculez riscurile, avantajele și dezavantajele etc.

- a) Da.
- b) Nu.

19. Chiar atunci cînd am probleme foarte importante de rezolvat, nu le scap din vedere nici pe cele cotidiene.

- a) Da.
- b) Nu.

20. În ultimele 6 luni au avut loc schimbări importante în viața/activitatea mea, cu implicații asupra responsabilității și modului meu de acțiune.

- a) Da.
- b) Nu.

COTAREA RĂSPUNSURILOR

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
a	0	1	0	1	1	0	3	3	1	0	0	2	0	3	0	2	2	3	0	2
b	1	0	1	0	0	1	0	0	0	1	3	1	1	1	1	0	0	0	1	0
c	3	-	3	-	-	2	-	-	-	-	-	0	-	0	-	-	-	-	-	-

INTERPRETAREA REZULTATELOR

Dacă ați obținut:

● **Între 0 și 9 puncte.** Sînteți în deplinătatea forțelor dv. psihofizice; nici nu se pune problema epuizării. Aveți un mod de viață bine organizat, cu obiective realiste și bine ierarhizate; știți să munciți, dar și să vă odihniți/relaxați.

Felicitări! Continuați în aceeași manieră!

● **Între 10 și 16 puncte.** În acest moment sînteți departe de starea de epuizare, dar există probabilitatea - destul de mică - a unor probleme de sănătate sau de stres.

Citiți totuși recomandările din final.

● **Între 17 și 26 de puncte.** Aveți o anumită problemă de stres legată de activitatea dv. și/sau de relațiile cu ceilalți. Epuizarea este destul de proba-

bilă, mai ales dacă ați totalizat 10 puncte sau mai mult la întrebările al căror număr a fost încercuit în grila de cotare.

Orientați-vă spre un program de reducere a stresului; studiați cu atenție recomandările de mai jos și încercați să le aplicați.

● **Peste 26 de puncte.** Rezervele dv. psihofizice sînt aproape epuizate, iar dacă ați acumulat puncte la majoritatea întrebărilor semnalate putem aprecia că sînteți deja epuizat.

Trebuie neapărat să întreprindeți ceva, dar nu la întîmplare. Studiați recomandările de mai jos și acționați; consultați un psiholog pentru a vă recomanda cel mai adecvat program de recuperare/reducere a stresului.

Recomandări pentru prevenirea epuizării

● **Identificați cauzele epuizării prin analiza activității pe care o desfășurați** - întrebările testului vă pot ajuta în acest sens - și începeți prin a recunoaște că aveți nevoie de sprijinul altora - familie, colegi - sau al unor acțiuni/programe de prevenire. La urma urmei, sîntem toți oameni obișnuiți, nu supraoameni.

● **Controlați-vă periodic starea psihofizică prin reluarea acestui test**, urmărind dacă punctajul se schimbă. Dacă acesta crește, este necesară analiza activității și adoptarea unor măsuri corespunzătoare.

● **Stabiliți-vă și mențineți obiective realiste**, chiar dacă aveți responsabilități deosebite în activitate. Eventual faceți o altă ierarhizare sau o altă distribuție a lor în timp.

● **Modificați-vă condițiile de muncă stresante oriunde și oricînd este posibil.** De exemplu, chiar dacă vă aflați sub

tensiunea unei probleme urgente, un scurt timp pentru relaxare poate fi un câștig, nu o pierdere.

Oricum, căutați să vă respectați concediul de odihnă, vacanța și chiar sfîrșitul liber de săptămîină.

● **Fiți optimist, chiar vesel!** Rîsul poate fi foarte tonifiant, poate acționa ca un factor terapeutic eficient în anumite situații (vom reveni cu un articol special pe această temă).

● **Rezolvați ambiguitățile și conflictele interpersonale în care sînteți implicat.** Chiar dacă pe termen scurt acest lucru vă poate accentua tensiunea, pe termen lung el poate fi foarte benefic.

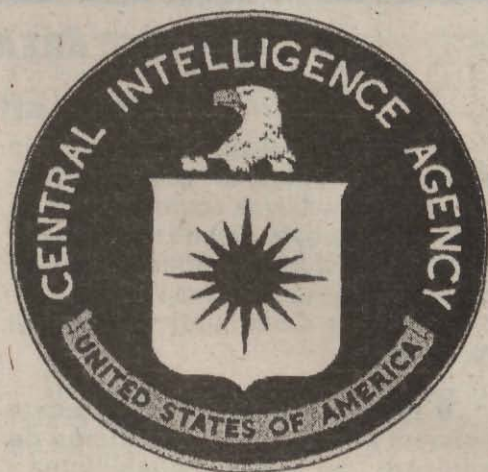
Succes!

Traducere și adaptare:

Jeni SÎNTION,
Filaret SÎNTION

CIA și psihologia

În numerele 3 și 4 din 1995 ale revistei **PSIHOLOGIA** am prezentat conținutul articolului "Psychology and the CIA: Leaders on the Couch", semnat de **Thomas Omestad** și publicat de revista **Foreign Policy**, nr. 95 din 1994. Renunțând, pe cât posibil, la cazuistica foarte incitantă, de altfel, am stăruit asupra aspectelor teoretice și metodologice ale psihologiei politice. În acest sens, continuăm cu relevarea progreselor realizate prin trecerea de la psihobiografiile de la distanță la analiza conținutului comunicării și la schițarea profilurilor tabloide.

Analiza psihologică "de fotoliu" a căpătat o proastă reputație în urma publicării unui articol infam în revista **Fact** (septembrie/octombrie 1964). Revista amintită a adresat unui număr de peste 12 000 de psihiatri din SUA întrebarea dacă **Barry Goldwater** este din punct de vedere psihic corespunzător funcției de președinte al SUA pentru care candida. Au răspuns aproximativ 2 500 de psihiatri, punând un diagnostic hazardat candidatului republican, pe care nu îl consultaseră medical și nu îl întâlniseră niciodată. Anticomunismul dur al lui **Goldwater** ar fi exprimat – conform diagnosticului lor – "simptome de paranoia" și "delir de persecuție".

De la "psihobiografia" liderilor politici la "profilul tabloid"

Psihologia de fotoliu și critica ei

În afara unui cerc restrâns de specialiști, metodele de realizare a profilurilor psihologice rămân prea puțin cunoscute. Chiar foștii sau actualii oficiali de la Washington, care solicită astfel de analize, par a fi foarte sceptici cu privire la acest domeniu. Semnificativ este comentariul fostului director CIA, **Robert Gates**, actualul consilier pentru probleme de securitate națională: "Să pui diagnostic de la o distanță de 5 000 de mile unei persoane pe care nu ai întâlnit-o niciodată nu-mi prezintă nici o încredere".

Scandalul stîrnit de publicarea anchetei a determinat modificarea codului etic al psihiatrilor americani: se consideră azi în afara *deontologiei* (morală profesională) să se dea publicității opiniile clinice dacă persoana nu a fost direct examinată de psihiatru și nu a înțevluit comunicarea publică a diagnosticului.

Critica psihologiei de fotoliu nu poate fi aplicată studiilor lui **J. Post**. În practica acestuia se promovează studiul de caz individual intensiv, urmărindu-se dezvăluirea psihodinamicii liderilor într-un mediu politic determinat.

Studiul psihodinamicii unui lider politic – analiza comportamentului lui ca rezultat al interacțiunii aspirațiilor și trebuințelor con-

științe și inconștiente – impune analiza biografiei ("life history") și concentrarea asupra evenimentelor cheie din copilărie și de după această vîrstă. În studiile lui J. Post, o problemă constantă rămîne obținerea unor informații optime despre perioada de formare a personalității viitorului lider, aceste date fiind deosebit de utile, știind că identitatea politică a personalității se consolidează în adolescență.

Jerrold Post analizează discursurile liderilor, remarcile spontane și scrierile lor pentru inventarierea temelor și valorilor la care fac apel. Sînt "cartografiate" cronologic acțiunile acestora: în trecut, în situațiile de criză au dat dovadă de pasivitate? Au reacționat impulsiv? Cum reacționează la presiuni? Obiectivul unor astfel de analize îl constituie identificarea unor tendințe ("trend"-uri), nu formularea unor predicții ferme: Care sînt motivațiile majore și trebuințele ("drives") sale – să dobîndească putere, să rămîină în istorie, să fie adulat și iubit?

Critica profilurilor psihologice de la mare distanță acuză lipsa de încredere în ele. Dar J. Post consideră că lipsa contactului "față în față" ("face-to-face contact") cu subiectul analizat constituie o virtute, nu o slăbiciune a metodei. "Contactul personal poate dezechilibra" – apreciază el. Chiar un psihanalist experimentat poate fi indus în eroare de șarmul sau decepția calculată ale unui politician abil. Un număr redus de întîlniri cu un analist face improbabilă relevarea trăsăturilor caracteriale semnificative ale unui lider. Totuși contactele personale în anumite perioade din viața liderului pot fi înșelătoare pentru înțelegerea personalității de mai tîrziu a acestuia. J. Post, ca și J. Whittaker, un fost coleg al său, susțin că prin interviu extensivă a persoanelor care l-au cunoscut pe un lider pot fi diminuate neclaritățile și se poate discerne în legătură cu modelul personalității acestuia.

Analiza conținutului comunicării politice

Chiar dacă Jerrold Post rămîne autenticul guru al profilurilor psihologice moderne, "părintele fondator" al lor, metodele sale au fost modificate de unii practicieni. Astfel, unii specialiști în psihologie politică au abandonat orientarea clinică a lui J. Post, favorizînd abordarea cantitativă în detrimentul intuiției. Ei se interesează mai puțin de originea comportamentului liderilor, concentrîndu-și atenția asupra motivației lor curente. Pe locul întii în

domeniu se situează psiholingvistica, prin analiza retoricii orale și scrise urmîndu-se psihologia liderului. Originile "analizei conținutului" comunicării sînt legate de experimentele de psihologia personalității, nu de clinica psihiatrică. O astfel de abordare apare mai obiectivă și mai sistematică decît metoda psihobiografiilor, recomandată de J. Post.

Specialiștii în psiholingvistică studiază discursurile și interviurile recente ale liderilor politici străini. Ei utilizează manuale de codificare bazate pe psihologia experimentală, stabilind un "scor" al retoricii. Abordarea este strict cantitativă. Așa cum declara David Winter, responsabilul unui asemenea program de la Universitatea din Michigan, "oricare ar fi impresiile noastre despre persoanele analizate, noi pornim de la datele cantitative, numerice". După ce a fost stabilit "scorul" retoricii unui lider, acesta va fi comparat cu un *eșantion probabilist* al liderilor din diferite culturi și sisteme politice. D. Winter evaluează liderii pe baza imaginii retorice, utilizînd trei tipuri de motivații: **succesul, puterea și afilierea.**

Plasînd în contextul politic liderul, cunoașterea acestor motivații permite predicții condiționale (dacă/atunci) despre acțiunile lui viitoare. De exemplu, cercetătorii încearcă să măsoare predispoziția liderilor spre violență împotriva altor țări urmînd dacă motiul puterii este predominant în discursurile sale. D. Winter a aplicat metoda sa asupra unui număr de 22 de lideri din Africa australă (șefi de state, miniștri și capi ai gherilelor), într-un studiu destinat Casei Albe.

Un alt proiect guvernamental realizat de psiholingviști a avut ca scop predicția succesului Ayatollahului Khomeiny, conducătorul Iranului. Walter Weintraub, psihiatru la Universitatea din Maryland, fost consultant la CIA, a declarat că mai mulți specialiști în profiluri psihologice, utilizînd diferite tipuri de analiză a conținutului comunicării, au ajuns la concluzia că succesul va fi Hashemi Rafsanjani (predicție confirmată de evenimentele ulterioare – n.n.). Comparativ cu discursurile celorlalți competitori, retorica lui Rafsanjani arăta o mai mare abilitate de conciliere a divergențelor dintre grupurile politice din Iran. Rafsanjani manifesta mai multă încredere și independență, evidentă, de exemplu, prin utilizarea mai frecventă a pronumelui personal, persoana întii singular, și prin atenția sporită de a evita repetarea comentariilor.

Alt proiect de cercetare al lui W. Weintraub încerca să stabilească dacă

Psihologie politică

președintele Africii de Sud, F.W. de Klerk, urmărea într-adevăr să reformeze apartheidul. Analizele aprofundate au relevat mici artificii și devieri în discursurile lui de Klerk, sugerînd că spiritul său reformist nu era impulsiv și putea fi luat în serios. Impulsivitatea — spune Weintraub — poate fi decelată prin propensiunea de utilizare a conjuncțiilor adversative: însă, totuși, cu toate acestea.

Profiluri psihologice tabloide

Oamenii de stat sînt mai puțin interesați de finețea profilurilor psihologice ale liderilor politici străini; ei vor să știe cum vor reacționa aceștia în situații de criză sau în timpul negocierilor. Vor să aște "cu cine" au de-a face.

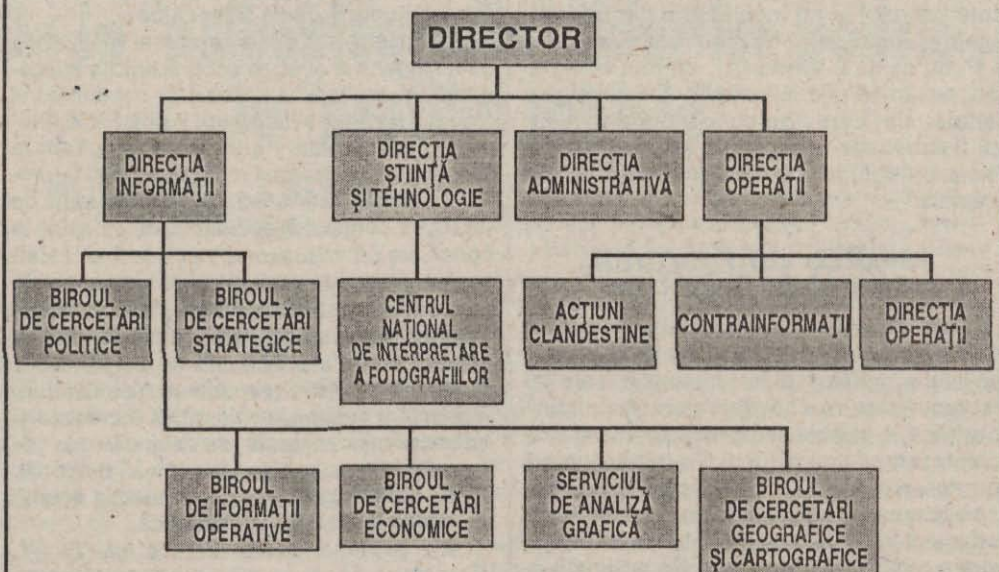
Discuțiile cu foștii oficiali de la Casa Albă au relevat scepticismul guvernanților față de profilurile psihologice pe care "le-au citit". Unii pun la îndoială utilitatea și validitatea profilurilor psihologice. Puțini le recomandă; cei mai mulți consideră că în decizia politică au o contribuție modestă, chiar nesemnificativă. În ciuda acestor opinii, profilurile psihologice sînt consultate la vîrfurile executivului american. Președintele SUA, secretarii de stat și ai apărării acordă încredere acestor

profiluri. Președinții le trec în revistă înaintea întîlnirilor cu liderii politici străini importanți. Jimmy Carter va deveni un adept al profilurilor psihologice după reuniunea de la Camp David, cînd s-a semnat tratatul de pace dintre Israel și Egipt (26 martie 1979). Ronald Reagan consulta profilurile psihologice puse la dispoziție de CIA, inclusiv cele ale lui Gorbaciov și Begin, sub forma unor casete video cu fond muzical.

Fără îndoială că există neînțelegeri între oficialii de rangul cel mai înalt și cei care utilizează profilurile psihologice. Specialiștii efectuează studiul personalității liderilor politici în sensul rivalității sau, pur și simplu, ca o modestă contribuție la înțelegerea psihologiei acestora. În comparație cu alte tipuri de informații, provenite din interceptări, fotografiile din satelit, informații secrete, profilurile psihologice au un handicap. Foștii și actualii factori guvernamentali reproșează profilurilor psihologice caracterul lor prea general, prea birocratizat, cu prea multe "goluri" informaționale și cu prea multă "vorbărie psihologică".

Spre exemplu, profilul psihologic realizat de CIA fostului secretar general al PCUS, Leonid Brejnev, îl arăta pe acesta ca pe "un fel de bufon". Generalul Scowcraft, adversar

ORGANIZAREA INTERNĂ A CIA

al profilurilor psihologice, după întâlnirea sa cu Brejnev, a dezavuat caracterizarea CIA, apreciind că liderul sovietic era mai inteligent decît se arăta în profilul psihologic pe care îl consultase.

În anii '50 profilul psihologic al liderului nord-vietnamez Ho Și Min a constituit un eșec. Specialiștii CIA au exagerat marxismul lui, minimalizînd naționalismul ardent al acestuia. În discursurile sale, Ho Și Min făcea referiri la reunificarea Vietnamului și la eliberarea țării de sub dominația străină. Realizatorii profilului psihologic "au respins aceste remarci pentru că Ho Și Min era comunist" – declară Bill Corson, fost ofițer în Marina SUA într-o unitate specială însărcinată cu realizarea profilurilor psihologice.

Distorsiunile ideologice, în perioada războiului rece, și influențele culturale ("cultural bias") constituie problemele întîmpinate în realizarea profilurilor psihologice. Cum pot psihiatrii sau psihologii din Vest să aplice modelele lor unor lideri din alte zone ale Terrei, cu alte culturi și valori sociale? J. Post sublinia necesitatea ca în realizarea profilurilor psihologice să se implice specialiștii în antropologie culturală și politologie. Totuși unii specialiști se întrebă dacă distorsiunile nu vor persista. Spre exemplu, Vamik Volkan, psihiatru la Universitatea din Virginia, realizator al psihobiografiei lui Kemal Atatürk, primul președinte al Republicii Turcia între 1923 și 1938, apreciază că anumite trăsături psihice ale lui Saddam Hussein – numite de J. Post "narcisism malign" – ar caracteriza în general naționalismul arab. Astfel, diagnoza lui J. Post este probabil corectă, cu precizarea că "în Orientul Apropiat cultura însăși este narcisistică".

O problemă serioasă: erorile

Profilurile psihologice realizate de CIA suferă de pe urma unei probleme foarte prozaice, dar serioase: erorile factuale. Afacerea Aristotle a evidențiat importanța calității informațiilor pentru interpretarea sănătății psihice a liderului haitian. Robert Pastor, specialist în problemele Americii Latine în guvernarea Carter, aprecia că "probabil mai mult de jumătate din biografiile consultate conțineau erori" privind studiile președinților și miniștrilor, dacă sînt căsătorii sau cîți copii au.

Fostul secretar de stat George Shultz a

întîlnit erori similare în profilurile psihologice. În memoriile sale, Shultz descrie întîlnirea sa cu prim-ministrul sovietic Nikolai Tihonov la Ambasada URSS din New Delhi în 1984. "Descrierea concisă a CIA îl prezenta ca pe un bătrîn care vorbește în dodii, incapabil de acțiune. El a venit sprinten, vioi, foarte pregătit să discute energic. Am fost uluit și contrariat."

Deficiența informațiilor a constituit problema decisivă a profilului psihologic al șahului Iranului în anii 1970. Robert Jervis, un practician în psihologia politică de la Universitatea Columbia, a primit misiunea din partea guvernului SUA să identifice trăsăturile de personalitate atribuite greșit șahului Mohammad Reza Pahlavi Aryamehr. R. Jervis a evaluat profilul psihologic realizat de J. Post: "S-au omis nesiguranta și indecizia șahului, lipsa de voință în folosirea forței pentru stoparea revoluției. În fapt, profilul făcut de CIA a neglijat impactul cancerului asupra personalității șahului pentru ca boala să poată fi ascunsă, ca și chimioterapia asigurată de americani.

Unele critici sînt legate de faptul că profilurile psihologice dau politicienilor americani un sens hipertrofiat al înțelegerii adversarilor lor. În acest fel politicienii omit mulți factori strategici sau politici.

Robert Jervis a atras atenția asupra "supraestimării puterii și stabilității individului și subestimării variabilelor situaționale". Oamenii politici americani au și așa tendința de a personaliza disputele politice, iar această tendință este agravată dacă politicienii americani "identifică" liderul cu țara pe care o conduce.

Locul psihologiei în politica externă este într-o dispută permanentă. Unii politicieni suspectează instintiv opiniile subiective ale psihiatrilor și psihologilor. Scepticismul lor reflectă vechea discuție despre forțele ce modelează politica externă și istoria: teoria eroilor (Great Man Theory), care privește personalitățile puternice ca avînd rol decisiv, *versus* înțelegerea cauzelor economice, geografice și naționale, care reduc importanța personalităților în istorie. Ambele perspective se plasează la extreme. Adevărul se află undeva la mijloc. ■

Traducere și adaptare:

C.S. ANGHEL,
Claudiu DEGERATU

Știința rezolvării conflictelor (II)

Cine are nevoie de cunoștințe și abilități de rezolvare a conflictelor? Evident, fiecare dintre noi. Este drept că acestea țin de pregătirea profesională a celor care lucrează direct în rezolvarea conflictelor (RC), ca mediatori sau conciliatori. Ele sînt indispensabile și celor ale căror responsabilități profesionale le cer să se ocupe de conflicte și rezolvarea acestora: asistenți sociali, magistrați, ingineri, manageri ai resurselor umane, consilieri, oficialități. Dar tot atît de adevărat este că orice femeie sau bărbat, orice copil sau bătrîn sînt interesați într-o corectă rezolvare a conflictelor. Continuăm prezentarea altor aspecte legate de această problemă.

Să învățăm împreună cum se rezolvă conflictele!

Ce este conflictul?

În dicționar, conflictul (în l. latină, *conflictus* înseamnă șoc, lovire, ciocnire) este definit ca "orice formă a relațiilor social-umane în care părțile ce interacționează manifestă interese divergente sau opuse". Conflictul nu presupune, deci, așa cum ne-am aștepta, exclusiv forma acută, puternică, încărcată de tensiuni ostile, care se descarcă latent sau violent. Nu trebuie ca cineva să arunce cu scrumiera în capul celuilalt, ca să ne dăm seama că acolo este un conflict. Ori de cîte ori două sau mai multe persoane sau grupuri diferă în privința unor interese, aspirații, expectanțe, opțiuni, valori, informații pe care le dețin, înțelegerea evenimentelor etc., între ele apare dezacordul, verbalizat sau nu; este prima formă a conflictului, ușoară și incipientă.

Unde apar conflictele?

Deși se poate vorbi de un posibil conflict în interiorul individului, adică limitat la sfera intrapersonală, totuși cea mai curentă

accepție vizează sfera socială. De la conflictele interindividuale pînă la cele internaționale găsim o gamă diversă de protagoniști, fie ei intragrupali sau intergrupali: grupuri mici – familii, întreprinderi/instituții, bande; sau grupuri mari – etnii, rase, grupuri cu orientări politice diferite.

Oriunde există oameni, există și conflicte. Conflictul este omniprezent și a-l ignora sau nega înseamnă a face politica păgubitoare a struțului. El ține de viața cuplurilor, de raporturile dintre părinți și copii, dintre frați, vecini, profesori și elevi/studenti, salariați și conducere, cetățean și autoritățile statale, etnii, religii, partide/simpatizanți politici, rase etc.

Cite tipuri de conflicte există?

O taxonomie a conflictelor umane este complicată, datorită multelor criterii: natura participanților, litigiul, mijloacele folosite (care pot merge de la argumente persuasive la anihilarea fizică) etc. A. Rapaport (1974) distinge între conflicte endogene și exogene

sistemului, simetrice și asimetrice din punctul de vedere al forței, orientate spre-structură (este cazul revoluției, care vizează schimbarea structurii însăși) sau orientate spre litigiu (care încetează în clipa în care s-a rezolvat litigiul); competiția (economică, lupta pentru putere) este, de asemenea, un conflict, în care fiecare sistem este în conflict cu toate celelalte. În funcție de modul de percepere a adversarului, conflictele pot fi: lupte, jocuri și dezbateri. În luptă oponentul este perceput ca dușman care trebuie pus pe fugă, avertizat sau chiar distrus. Impulsurile emoționale ale luptei sînt înlocuite în situația de joc de analiza rațională, iar oponentul, deseori prieten, este doar adversar care aderă la regulile jocului, dar pe care trebuie să-l "învingi" în interiorul restricțiilor impuse de reguli. **Dezbaterea** este un conflict de idei care constă în convertirea adversarului la propriul mod de a percepe și evalua (avocați, parlament). Echipele de muncă pot găzdui conflicte orientate spre sarcină sau conflicte orientate spre oameni (Valerie Sessa, 1994). Primul se referă la substanța activității: idei și metode. Celălalt survine în legătură cu lupta pentru conducere, încărcarea inegală cu sarcini și diferențele de personalitate.

Dar experiența pe care v-o propunem pe parcursul mai multor episoade, aceea de a vă iniția și exersa în rezolvarea conflictelor, va fi patronată de Helena Cornelius și Shoshana Faire, autoarele cărții *Everyone Can Win. How to Resolve Conflict* (1992) și coautoare, alături de Sonya Hall, la *Conflict Resolution Trainers' Manual: Eight Sessions* (1993). Ca atare, să vedem cu ochii lor semnele existenței unor conflicte. Deci:

Cum recunoaștem conflictul?

Rezolvarea conflictelor depinde în mare măsură de conștientizarea lor. Conflictele pot fi recunoscute după următoarele:

● Disconfortul

Este senzația intuitivă că ceva nu e în ordine, chiar dacă nu poți spune ce anume; poate că nu s-a rostit nimic încă și de aceea îți vine greu să identifici punctul nevralgic. Cel mai bun lucru pe care-l poți face este să-ți pui întrebarea: "Pot face ceva acum în această chestiune?" Uneori găsești că da, poți face ceva eficace, dar altele nu ai altceva mai bun de făcut decît să aștepti în stare de alertă.

● Incidentul

Se petrec unele fapte mărunte; de exemplu, un schimb scurt sau acut de cuvinte, care te întristează sau te irită un timp, dar nu au ecou intern de durată: le uși în câteva zile. Soțul a uitat, de câteva ori, să telefoneze acasă că mai întîrzie. "Să nu fac scandal pentru nimicuri", va fi gîndit soția atunci – dar aceste mici omisiuni îl persistă în subconștient. Un incident poate fi, în sine, o problemă simplă, dar dacă este prost perceput, poate fi escaladat.

● Neînțelegerea

Adeseori oamenii se înțeleg greșit unul pe altul, trăgînd concluzii eronate în legătură cu o situație, de obicei datorită comunicării neclare sau lipsei de legături între preopinienți. Uneori neînțelegerea survine pentru că situația provoacă irascibilitatea cuiva. Vă revine mereu problema în minte, vă obsedează? Acesta poate fi un semn că la mijloc s-a strecurat o neînțelegere.

● Tensiunea

Este o situație în care percepția altei persoane și aproape a tuturor acțiunilor aceleia sînt distorsionate. Relația cu ea este deteriorată de atitudini negative și opinii fixe de ambele părți. Sentimentele pe care le aveți față de persoană se înrăutățesc semnificativ, relația devine o sursă de permanentă teamă. O situație tensionată este ca o clajă de paie, care abia așteaptă o scînteie ca să ia foc. Cînd cuplul nostru din exemplul de mai sus stă la masă și el spune: "Dă-mi sarea", iar ea ripostează: "Nu-ți mai place cum gătesc?", este clar că ceva nelalocul lui a dus la acest schimb de replici. Poate că el a venit tîrziu acasă de câteva ori și ea a tras niște concluzii, dar nu are suficiente motive ca să-i reproșeze deschis – este foarte posibil ca totul să fie doar o bănuială neîntemeiată.

● Criza

Este manifestarea cea mai evidentă a conflictului. Acum cineva întrerupe o relație, își părăsește serviciul, are manifestări de violență verbală sau fizică. Funcționarea normală a devenit dificilă, se plănuiesc sau se înfăptuiesc gesturi extreme. Comportamentul iese de sub controlul rațiunii și intră sub dominația impulsurilor emoționale. ■

(Continuare în numărul viitor)

Dr. Ana STOICA-CONSTANTIN,
Institutul de Științe Socio-Umane,

"Limba este casa Ființei"
Martin Heidegger

Comunicarea nonverbală în relațiile interumane

Fără îndoială, comunicarea nonverbală, în diverse forme, constituie o proprietate caracteristică lumii vii, ceea ce l-a determinat pe Wittgenstein (1966) să afirme că *"atunci când vezi copacii legându-se, ei conversează unul cu altul"*.

Chiar dacă omul vorbește de aproximativ 2 milioane de ani, el comunică nonverbal din totdeauna, prin ceea ce s-ar putea numi cinezică sau limbaj al trupului (M. Lucas, 1988).

O dată cu instalarea comunicării verbale, cea nonverbală a traversat în mod nejustificat o autentică eclipsă de prestață. Iată însă că, în descendență behavioristă, de peste două decenii s-a revigorat interesul pentru acest fascinant domeniu, vehiculându-se chiar ideea unui nou tip de specialist, specific acestui final de mileniu, cel în domeniul comunicării nonverbale.

Și nu este nimic surprinzător din moment ce comunicarea umană, așa cum au demonstrat-o eminențele domeniului, este gestionată în proporție de 60-80% de canalul nonverbal și doar de 20-40% de canalul verbal.

Dar argumentul cantitativ, oricât ar fi el de elocvent, nu ajunge să ne convingă de inconfundabila sa utilitate. De aceea vom menționa că limbajul nonverbal, având în

vedere că este regizat preponderent de zona noastră abisală, evocă trăirile noastre în nuditatea lor, adică în mod firesc, direct și neperversit de retușurile, distorsionile sau camuflările dirijate conștient.

Din acest punct de vedere, H. Conen (1991) remarcă, pe bună dreptate: *"personalitatea noastră este întotdeauna mai mult decât simpla expresie controlată a intelectului nostru"*.

Prin urmare, acest tip de limbaj nu numai că îl poate însoți, în mod fericit, pe cel verbal (McNeill, 1985), dar adeseori ne ajută să descifrăm adevărata față a lucrurilor, ceea ce contribuie la optimizarea relațiilor interumane (de pildă, un profesor care știe să lectureze mesajele nonverbale ale elevilor sau studenților săi, observând că numeroase persoane stau cu bărbia în piept sau cu obrazul sprijinit în palmă și mâinile încrucișate, va realiza în timp util că nu a reușit să capteze interesul auditoriului și că trebuie să ia urgent măsuri concrete pentru a disipa aerul moleșitor și inhibant al plictisului, ca să-i amorseze la cauza lecției sale).

După opinia lui D.J. Schneider, există trei tipuri de comportamente nonverbale:

- paralimbajul (felul în care se spune ceva);

- modul în care este utilizat spațiul pentru comunicare;

- limbajul corpului (mimică, gestică, postură, mers, înfățișare etc.).

Cert este că "retorica" nonverbală reunește peste 1 milion de mesaje care funcționează ca un limbaj simbolic ce este capabil să dezvăluie sensuri ascunse.

După opinia specialiștilor, limbajul nonverbal cuprinde peste 1 milion de mesaje, dintre care un rol particular îl au indicatori ca: mimica, gestică, postura corpului, mersul, distanța față de celălalt, înfățișarea, vestimentația etc.

Gesturile fundamentale care populează comunicarea nonverbală sînt parțial înăscute, acestea fiind comune întregii specii umane, indiferent de coordonatele de timp și loc la care ne raportăm (încuviințarea din cap în semn de "Da", clătînarea capului în semn de "Nu", zîmbetul ca simbol al fericirii, înfruntarea ca un semn al supărării etc.). Așa cum o demonstrează etologia, unele dintre aceste gesturi pot fi reperate și în lumea animală, dar sînt prezente și la persoanele orbe sau surde din naștere, ceea ce atestă, o dată, în plus, etiologia lor genetică.

Încă Ch. Darwin a demonstrat că există expresii faciale standard pe care trebuie să le asociem cu emoțiile umane fundamentale, motiv pentru care au pretutindeni o semnificație unică. Există și mesaje nonverbale care sînt dobîndite de om în ontogeneză, fiind dependente de mai mulți factori. Astfel, apartenența culturală reprezintă un element important. De exemplu, arătătorul și degetul mare unite în formă de inel constituie în Japonia un simbol al banilor, în zona mediteraneană sugerează o gaură și desemnează homosexualitatea, iar în țările de limbă engleză (mai ales în SUA) înseamnă "OK" (totul este în ordine). Contează și sexul căruia îi aparține individul respectiv; femeile probează, în general, o mai mare abilitate în deslușirea semnalelor nonverbale ale semenilor (Buck, 1984), sînt mai "intuitive", ca să folosim o expresie consacrată deja. Fenomenul se datorează, după opinia cercetătorilor, unui surplus de sensibilitate nativă, dar și unei particularități pe care majoritatea femeilor și-o formează în raporturile ce le stabilesc cu propriul lor copil, pe toată durata miciei copilării. Așa se explică de ce femeile, pe ansamblu, probează mai multă diplomatie decît bărbații, fiind mai bune negociatoare. În

plus, ele sînt mai abile în a lectura mesajele curtenitoare ale bărbaților, înainte ca aceștia să se expliceze în cuvinte și, ca urmare, tot nonverbal pot acționa stimulatînd dacă persoana le suscită interesul sau, dimpotrivă, printr-o privire glacială și fără a pronunța nici un cuvînt să pună capăt acestor avansuri.

Capacitatea de comunicare nonverbală depinde și de vîrsta persoanei, în sensul rafinării sale, atît la capitolul "recepție" a semnalelor emise de altul, cît și la capitolul "emisie" a propriilor semnale.

De pildă, unul din semnele simptomatice pentru minciună este acoperirea gurii, gest care îmbracă forme variate și tot mai sensibile (copilul își acoperă gura brusc cu ambele mîini, adolescentul își atinge doar ușor buzele, în timp ce adultul își mîngîie, în trecere, doar nasul sau își duce mîna strînsă spre gură, simulînd o tuse întempensivă).

Desigur, statutul social al persoanei, profesia sa își pun și ele amprenta asupra utilizării canalului nonverbal de comunicare. Conform unor păreri autorizate, cu cît o persoană se află pe o treaptă mai înaltă a ierarhiei sociale cu atît mesajele nonverbale pe care le livrează sînt mai reduse, mai cenzurate și mai rafinate. Există și profesii care solicită în mod plener virtuțile exprimării nonverbale, ca de pildă cele de actor, dansator etc.

Descifrarea corectă, cu maximă acuratețe, a microsemnalelor trupului, mai ales în situațiile cînd ele distonează cu cele verbale, reclamă respectarea unui principiu fundamental, care ne ajută să evităm capcanele facile. Așa cum un cuvînt poate fi polisemantic, tot așa un gest are mai multe înțelesuri, în funcție de ansamblul din care face parte. Iată de ce este imperios necesar să nu ne hazardăm judecînd izolat un anume gest și făcînd abstracție de contextul căruia îi aparține în mod funciar (de exemplu, privirea laterală poate simboliza atît interesul, cît și ostilitatea unei persoane față de destinatarul privirii respective). Pentru a decide între aceste variante polare, trebuie să analizăm "frază gestuală" din care face parte semnalul respectiv. Cînd se asociază cu un zîmbet și cu o ridicare a sprîncenelor, semnifică atracție; dimpotrivă, dacă se asociază cu o cădere a buzelor, înfruntare a sprîncenelor și ridicare a frunții, sugerează ostilitate sau criticism. ■

(Continuare în numărul viitor)

Conf. dr. Anca MUNTEANU,
Universitatea Tehnică Timișoara

Comunicare nonverbală și negociere

În timpul procesului de negociere, ceea ce nu se spune este, în multe cazuri, mai important decât ceea ce este, în mod deschis, exprimat de către părțile implicate - apreciază Pierr Casse și Surinder Deol, în lucrarea "Managing Intercultural Negotiations. Guidelines for Trainers and Negotiators" (Washington, 1985), din care prezentăm câteva idei. Cei ce negociază au, ca o calitate deosebită, controlul (conștient sau inconștient) al "limbajului corpului lor", adaptând acest limbaj numeroaselor semnale nonverbale pe care le recepționează de la celălalt negociator (interlocutor).

Unii oameni cred că este posibil să "citești o persoană asemenea unei cărți". Acest punct de vedere este foarte discutabil. Oamenii nu sînt cărți. Pe de altă parte, gesturile și pozițiile corpului au un înțeles într-o anumită cultură și pot avea o semnificație complet diferită într-un alt spațiu cultural. Nu cunoaștem cu certitudine adevărata semnificație a gesturilor și atitudinilor. Singurul lucru pe care-l știm este că ele înseamnă ceva. Înțelesul oricărui act de comunicare nonverbală depinde de implicarea individuală, de contextul în care este realizat actul de comunicare și de fundamentul cultural al interacțiunii umane.

Ceea ce ne fascinează este teribilul impact al "limbajului tăcut" asupra procesului

de negociere. Fiecare factor are o importanță deosebită în procesul de negociere:

- în ce perioadă a zilei are loc negocierea (dimineața, în timpul prînzului, seara tîrziu)
- forma mesei la care se desfășoară negocierea (masă rotundă, pătrată)
- lumina (naturală sau artificială), folosirea microfoanelor, pauzele, apelurile telefonice din timpul negocierii, spațiul dintre scaune, modul de a se îmbrăca al celor ce negociază ș.a.m.d. Totul este important.

Se poate desprinde concluzia că cei ce negociază sînt pe deplin conștienți de existența tuturor acestor factori și că ei sînt capabili să-i folosească în propriul lor avantaj. Urmărind modul de a acționa al negociatorilor, am fost de nenumărate ori surprinși de subtili-

tatea și ingeniozitatea lor de a răspunde la variatele elemente a ceea ce am putea numi "vîltoarea negocierii" (*the negotiating vortex*). Ei sînt în interiorul acesteia și, în același timp, în afara ei, ei "imping" și în același timp "trag", ei posedă o flexibilitate cu totul remarcabilă. Fără să o știe, ei folosesc o "hipnoză" proprie în a-și impune punctul de vedere.

Propunem pentru exemplificare următorul seminar, avînd următorul obiectiv: participanții să devină mai conștienți de importanța comunicării nonverbale în timpul procesului de negociere.

Participanții vor proceda la trecerea în revistă a principalelor aspecte ale procesului de comunicare nonverbală, la analizarea impactului comunicării nonverbale în procesul de negociere și la însușirea modului de a folosi hypnosis-ul în îmbunătățirea capacității lor de negociere.

Desfășurarea seminarului

Exercițiul 1. Acesta este folosit pentru a demonstra aserțiunea lui Chomsky conform căreia oamenii care comunică trec dintr-o structură de profunzime într-o structură de suprafață, eliminînd sau omițînd unele elemente ale mesajului transmis, adăugînd unele informații sau stimuli noi la mesajul original, distorsionînd sau schimbînd înțelesul unor părți din mesajul care se intenționează a fi transmis.

Exercițiul are 4 etape:

Etapa 1. O fotografie (fig. 1) este arătată grupului (pentru 2 sau 3 minute). Participanții trebuie să descrie cu cît mai multe amănunte imaginea respectivă. Cerința este ca ei să realizeze această sarcină cu un grad de acuratețe cît mai ridicat. (În mod normal ei uită să menționeze unele elemente, adaugă altele și distorsionează înțelesul unor caracteristici ale imaginii respective.)

Etapa 2. Examinatorul spune cu voce scăzută o frază unui participant, care trebuie să o repete persoanei din apropierea lui și se continuă în acest fel pînă cînd ultimul participant o transmite cu voce tare întregului grup. Membrii grupului compară prima declarație (fraza inițială) cu ultima.

Concluzia care se desprinde ar fi următoarea: "Comunicarea pură (primară) nu este imposibilă, dar este foarte dificilă".

Etapa 3. Operatorul, fără să spună nimic, strînge mîna într-un mod lipsit de energie unuia din participanți (în limbaj de specialitate, această modalitate de a practica strîngerea de mîna este numită "pește mort"). Acestuia i se cere apoi să comunice impresiile sale celorlalți din grup care analizează diferite presupuneri, supoziții culturale în legătură cu acest mod de a strînge mîna.

Ușoara stringere de mână (de tip "pește mort")

Cultura x	Cultura y
1. Nesinceritate	1. Introversiune
2. Personalitate slab conturată	2. Timiditate
3. _____	3. _____
4. _____	4. _____
5. _____	5. _____

Participanții completează spațiile libere din tabel.

Etapa 4. Grupul examinează o listă de semnale nonverbale, potențialele înțelesuri culturale, impactul lor asupra procesului de negociere.

Semnale nonverbale	Potențialele înțelesuri culturale	Impactul asupra negocierii
1. Expresiile faciale <ul style="list-style-type: none"> ● nemulțumire ● satisfacție ● consternare Altele _____	Poate însemna că persoana este: sceptică sau _____ sarcastică sau _____ arogantă sau _____	Acest semnal nonverbal poate conduce la: <ul style="list-style-type: none"> ● atitudine de apărare ● reacții emoționale ● supărare _____
2. Gesticulația <ul style="list-style-type: none"> ● subliniere ● punctare ● pumni încleștați Altele _____	Încearcă să vorbească pentru a se face corect înțeles; supărare sau _____ insolentă sau _____	<ul style="list-style-type: none"> ● rezistență ● luptă ● întrerupere a negocierilor _____
3. Tonalitatea <ul style="list-style-type: none"> ● nivel scăzut ● nivel ridicat ● ton foarte scăzut Altele _____	sigur pe sine sau _____ emoționat sau _____ reticent sau _____	<ul style="list-style-type: none"> ● neîncredere ● retragere ● atenție _____
4. Poziția corpului <ul style="list-style-type: none"> ● așezat pe marginea scaunului ● picioarele încrucișate ● balansarea picioarelor Altele* _____	nervozitate sau _____ expectație sau _____ iritare sau _____	<ul style="list-style-type: none"> ● tensiune ● argumente noi ● contraargumente _____
5. Altele (se completează de către grup)	_____ _____	_____ _____

Exercițiul II. O serie de scurte exerciții sînt folosite pentru a reliefa diferențele culturale în percepții:

A) Participanții privesc o fotografie (fig. 2), semnificînd "Evoluția, unei negocieri", și li se cere:

● sublinierea principalelor mesaje nonverbale exprimate de subiecți (personaje);

● analiza acestora din diferite perspective culturale (cum ar interpreta variatele mesaje un japonez, latino-american, nord-american, african, european etc.).

B) Grupul privește o schiță (fig. 3) și fiecărui membru i se cere să descrie schița văzută într-un mod complet neutru (figura unui om, de exemplu). După un timp, el își exprimă

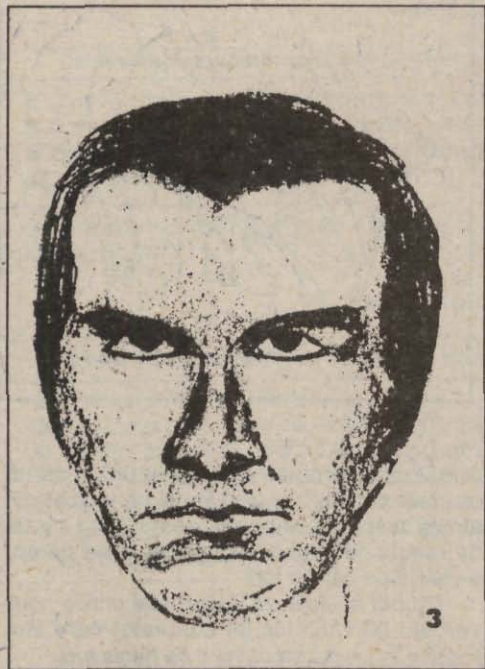
În mod liber părerile și impresiile legate de desen.

Urmează o discuție despre:

1. Impactul prejudecăților în procesul de negociere.

2. Importanța unei prime impresii atunci când întâlnim pe cineva cu care urmează să negociem.

3. Sursele ideilor preconceptuate în relaționările interculturale.

C) O negociere simulată în legătură cu tema "În favoarea sau împotriva avortului" este organizată folosind în acest scop un grup format din 6 persoane (3 pentru un punct de vedere și 3 împotriva acestuia).

Fiecărui negociator i se face în prealabil o "instruire confidențială" și înaintea începerii procesului de negociere el își revede încă o dată "notițele" pe care trebuie să le urmeze în timpul negocierii. Se observă apoi comportamentele pe care le adoptă negociatorii.

Instruirile inițiale făcute negociatorilor

● Echipa 1.

Negociatorul 1: exprimă nonverbal supărare.

Negociatorul 2: exprimă nonverbal tristețe.

Negociatorul 3: exprimă nonverbal frustrare.

● Echipa 2.

Negociatorul 4: exprimă nonverbal sentimente de simpatie.

Negociatorul 5: exprimă nonverbal acordul și sprijinul.

Negociatorul 6: exprimă nonverbal asentimentul său.

Întreaga scenă a negocierii este discutată, ulterior, în cadrul unui seminar.

D) Fiecare membru al grupului primește un set de trei fotografii (fig. 4, 5, 6) și consemnează semnificația gesturilor pe o foaie de hîrtie (timp de 20 de minute), după cum urmează:

Psihologie socială

Percepțiile culturale

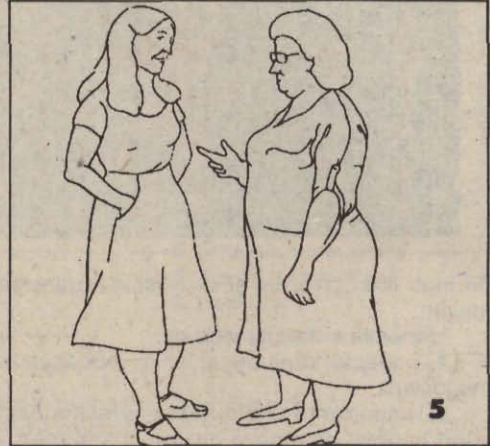
Pentru fiecare imagine dată se cer 3 interpretări culturale diferite asupra a ceea ce se întâmplă.

- Fotografia 1.
- Fotografia 2.
- Fotografia 3.

Reacțiile culturale

Explicați-vă reacțiile dv.

- 1 _____
- 2 _____
- 3 _____

Participanții se întâlnesc în echipe de câte 3 și își comunică percepțiile și reacțiile culturale consemnate.

E) Un incident critic

Fiecare membru al grupului privește o imagine (fig. 7), în care este exemplificat un anume incident, și răspunde în scris la

următoarea problemă: "Presupunând că un incident deosebit a avut loc și că tocmai dv. sînteți responsabil pentru acest lucru, ce fel de reacții nonverbale ați putea avea pentru a-i liniști pe cei din jur?"

Grupul analizează 5 semnale critice non-verbale (și variațiile lor culturale) care sînt folosite în timpul procesului de negociere:

Psihologie socială

1. Semnalele NU/DA
2. Semnalele contradictorii
3. Semnalele de atac
4. Semnalele de apărare

1. Semnalele NU/DA

Moduri culturale de exprimare a semnalelor nonverbale:

DA	NU
<ol style="list-style-type: none">1. Mișcarea verticală (sus/jos) a capului.2. Mișcarea capului (asemenea unui pendul) dintr-o parte în cealaltă.3. Mișcarea degetului arătător sus/jos. <p>Altele _____</p>	<ol style="list-style-type: none">1. Mișcarea orizontală a capului dintr-o parte în cealaltă.2. Mișcarea capului într-o parte și înapoi.3. Degetul arătător se mișcă într-o poziție laterală. <p>Altele _____</p>

2. Semnalele contradictorii

Diferite moduri culturale de exprimare a semnalelor contradictorii:

- Zîmbind și "transpirînd de încordare" în același timp.
 - Gesturi controlate și o respirație accelerată.
 - În momentul prezentării unei noi persoane se agită și are manifestări necontrolate.
 - Vorbind cu voce scăzută și zîmbind în același timp.
 - Privirea dîră și capul aplecat.
- Altele _____

3. Semnalele de atac

Ce credeți despre următorul comportament:

- Cineva care se amuză zgomotos și timp îndelungat.
- O persoană care adoptă o atitudine foarte degajată.
- Cineva care strînge mîna timp îndelungat ("la infinit") în momentul în care întîlnește pe cineva cunoscut.

Grupul examinează diferențele existente în limbajul nonverbal între culturile "demonstrative" și cele "rezervate".

4. Semnalele de apărare

Semnale nonverbale ce pot fi folosite ca "mijloace de protecție":

- "Mascarea" în spatele cuiva.
- Așezarea unei piese de mobilier între tine și o altă persoană.
- Privești într-o altă direcție, încercînd să eviți privirea celui alt.
- Acoperirea feței cu mîna sau cu un obiect (o carte sau un instrument de scris).
- Manifestarea unui amuzament continuu.
- Așezat "picior peste picior" sau cu mîinile încrucișate.
- Frecarea mîinilor.

Pentru manageri... și nu numai!

Discuțiile teoretico-metodologice referitoare la natura conducerii și la factorii de creștere a eficienței acesteia — și, consecutiv, la calitățile conducătorului (liderului) — au fost și sînt încă foarte numeroase și, nu de puține ori, contradictorii.

S-a conturat totuși, într-o perioadă mai recentă, un anumit consens, conform căruia conducerea este fundamental o categorie psihologică și esențial o interacțiune între conducător și subalternii săi.

Deși fiecare conducător este caracterizat de un anumit stil psihosocial de conducere, nu toți (re)cunosc esența conducerii și nu toți conștientizează necesitatea apelului la metode și tehnici psihologice și psihosociale eficiente de conducere.

Proba pe care v-o propunem în continuare vă poate oferi numeroase motive de reflecție — și, dacă doriți, o suită de recomandări specifice — referitoare la opiniile și concepțiile dv. privind:

- esența psihosocială a conducerii
- unele proceduri psihosociale și tipuri de comportamente folosite în conducere
- utilitatea psihologiei ca instrument de formare a liderului.

Alegeți la fiecare întrebare varianta de răspuns care vă caracterizează în cea mai mare măsură, care corespunde cel mai mult concepției sau modului dv. de a acționa în calitate de conducător. Dacă nu ați avut încă o funcție de conducere, proiectați-vă "aici și acum" în acest statut ipotetic.

Ce este PSIHOLOGIA CONDUCERII pentru dv.?

1. În curînd veți avea un nou subaltern. Cum preferați să fie acesta?

a) Să aibă experiența și vechimea necesare, astfel încît să-l pot utiliza imediat fără alte probleme.

b) Prefer să fie un debutant pentru a-l forma în funcție de exigențele funcției și ale mele.

2. Ce considerați că trebuie să cunoască un conducător despre subalternii săi?

a) Preferințele, ambițiile, modul de petrecere a timpului liber.

b) Problemele strict profesionale.

c) Motivațiile și comportamentele profesionale, componentele semnificative ale personalității.

3. Considerați că anumite probleme ale conducerii, deci ale dv., pot fi discutate și cu alte persoane (colaboratori, subalterni)?

a) Nu, aceste probleme sînt numai de competența mea.

b) Anumite probleme pot fi și trebuie discutate și cu colectivul condus; în fond, viitorul instituției (secției, unității etc.) îi interesează și pe ei.

c) Unele probleme pot fi discutate cu unul, doi oameni de încredere.

4. Unul dintre tinerii dv. colaboratori are un stil defectuos de interacțiune cu ceilalți (permanent ostil, uneori lipsit de politețe etc.). Cum procedați?

a) Voi aplica o strategie pe termen lung de corijare a stilului său.

b) Voi ruga o persoană cu experiență să se ocupe de corijarea sa.

c) Provoc un conflict pentru a-l face să reacționeze și apoi propun sancționarea sa.

d) Îl suport cu stoicism.

5. Considerați că un conducător trebuie să aibă întâlniri cu subalternii pentru a discuta problemele lor?

a) Da, și cred că un sfert de oră pe lună cu fiecare este suficient.

b) Un conducător trebuie să fie foarte accesibil și să-și asculte cu răbdare subalternii, indiferent de timpul necesar pentru aceasta.

c) Pentru problemele subalternilor există serviciul de personal.

d) Nu există (nu vor exista) probleme în colectivul condus de mine.

6. Cum lucrați (veți lucra) cu adjunctul dv.?

a) După un an, doi, voi căuta să-l înlocuiesc; îmi place schimbarea.

b) Cred că ar fi bine ca el să fie numit șef după plecarea mea.

c) Mă ocup (mă voi ocupa) personal de formarea lui ca viitor șef; de fapt, i-am și spus aceasta.

7. Cum apreciați teoriile psihologice moderne privind optimizarea conducerii?

a) Rolul conducătorului este foarte clar: să dea dispoziții, să controleze, să aprecieze.

b) Teoriile psihologice privind conducerea sînt utopii.

c) Teoriile respective sînt foarte utile și am căutat (voi căuta) permanent să mă perfecționez în acest sens.

8. Ce reprezintă psihologia pentru dv.?

a) Nevroza lui Freud.

b) Studiul "bolilor personalității".

c) Un ansamblu de concepții și metode pentru a cunoaște și înțelege oamenii.

d) Nu mă interesează acest aspect.

9. Diferențele interpersonale constituie pentru un grup:

a) Un factor de progres pentru toți.

b) O sursă de dificultăți și de confuzii.

c) Nu se pune problema, oamenii fiind destul de asemănători între ei.

10. Considerați că în principiu zece

oameni pot avea idei mai multe și mai utile decît unul singur?

a) Bineînțeles! Acesta este și unul din sensurile muncii în echipă.

b) Nu neapărat.

c) Dacă toată lumea își exprimă ideile, se ajunge ușor la haos.

11. Considerați că forma de prezentare favorizează transmiterea unui mesaj?

a) Numai argumentele bune conferă valoare unei comunicări.

b) Contează convingerea cu care se comunică.

c) Prea multă "formă" diluează mesajul.

d) Da, sînt un adept al comunicării "totale".

12. Un curs de pregătire este pentru un conducător:

a) Un prilej pentru a mai lipsi de la locul de muncă și de destindere.

b) Un instrument pentru progresul instituției.

c) O pierdere de timp și de bani.

d) O investiție indispensabilă.

13. Cine credeți că trebuie să ia o decizie privind instruirea/perfecționarea personalului?

a) Numai cel interesat știe de ce are nevoie.

b) Un conducător trebuie să-și sensibilizeze subalternii cu privire la necesitățile actuale și de perspectivă privind instruirea.

c) Singurul care decide și în acest sens este conducătorul.

14. În mod concret, cînd credeți că trebuie să se recurgă la o instruire/perfecționare a subalternilor?

a) Atunci cînd apare o necesitate imediată (dotarea cu aparatură etc.).

b) Numai în cazul schimbării personalului.

c) Este un proces planificat pe termen lung, în funcție de cerințele instituției și ale personalului.

d) Numai atunci cînd cer subalternii.

15. Ce părere aveți despre decizia colectivă?

a) Consultarea colaboratorilor este uneori foarte utilă.

b) Conducerea colectivă, chiar în forma consultării celorlalți, este o iluzie.

c) Nu cunosc această problemă.

COTAREA RĂSPUNSURILOR

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
a	1	4	1	6	1	1	1	1	6	6	2	1	1	2	6
b	6	1	6	4	6	4	1	2	1	2	2	6	6	1	1
c	-	6	2	2	1	6	6	6	1	1	1	1	2	6	1
d	-	-	-	1	1	-	-	1	-	-	6	6	-	3	-

INTERPRETAREA REZULTATELOR

Dacă ați realizat:

● Între 15 și 40 de puncte.

Concepția dv. despre conducere este aceea de a pretinde de la subalterni doar concentrare pe activitate, fără manifestarea profilului de personalitate specific fiecăruia. Unicul criteriu de apreciere pe care-l folosiți este eficiența, ceea ce, într-o mare măsură, este corect. Dar știți cum să vă motivați și stimulați subalternii în activitatea lor pentru a-i face mai eficienți? Nu cumva pe termen lung îi descurajați?

Aptitudinile dv. psihosociale sînt slab dezvoltate și, de fapt, nici nu aveți încredere în astfel de metode și proceduri – le considerați pur și simplu utopii.

Pe termen lung, stilul dv. de conducere nu poate da rezultate. Inevitabil vor apărea situații și probleme socio-umane de nedepășit în actuala concepție. Vă invităm la reflecție acum, înainte de a vă întîlni cu problemele menționate!

● Între 41 și 60 de puncte.

Nu sînteți încă total convins de necesitatea de a acorda atenție și problemelor psihosociale ale subalternilor. Sînteți puțin contradictoriu: uneori deschis, alteori opac la necesitățile, aspirațiile și motivațiile profesionale și

umane ale oamenilor pe care-i conduceți, ceea ce creează destulă confuzie în rîndul lor.

Unul din contraargumentele dv. este acela al lipsei de timp. Să știți că rezolvarea unei probleme umane este o "investiție" pe termen lung, deci infinit mai profitabilă decît o decizie administrativă.

● Peste 60 de puncte.

Ați înțeles foarte bine că progresul subalternilor dv. este și progresul instituției. Sînteți atent la aspirațiile lor, știți să-i motivați, îi cunoașteți bine și aveți încredere în cei care o merită.

Competența dv. psihosocială vă permite să armonizați deosebirile interindividuale ale subalternilor și să depășiți micile lor defecte. Colectivul dv. este coeziv și cu un moral ridicat. Știți să vă creșteți și să vă educați subalternii și colaboratorii...

...Sau cel puțin – dacă nu sînteți încă un conducător – aceasta este concepția dv. despre conducere. Sîntem convinși că veți avea succes! ■

Filaret SÎNTION,
Academia Navală "Mircea cel Bătrîn"
Constanța

Știința și filosofia creației

autor: prof. univ. Ion Moraru,
Editura Didactică și Pedagogică, București,
1995, 360 pag.

În peisajul editorial psihologic apariția lucrării prof. Ion Moraru, subintitulată "Fundamente euristice ale activității de inovare", este benefică. Cunoșcând activitatea sa științifică desfășurată de-a lungul mai multor ani în domeniul creativității tehnice, considerăm ca un exces de modestie circumscrierea acestei lucrări doar domeniului inovării. De altfel, chiar conținutul lucrării dezmente această limitare, propulsînd-o în sferile superioare ale creației - inventica.

Putem considera că în cadrul psihologiei în România, creativitatea s-a bucurat de o atenție meritată din partea mai multor specialiști, abordările avînd premise și finalități diferite. Am menționa astfel profesorii universitari Alexandru Roșca și Paul Popescu-Neveanu, care s-au ocupat îndeosebi de problemele teoretice ale creativității și au fost mentorii unor cercetări științifice în domeniu. Contribuții pe arii mai înguste, dar nu mai puțin profitabile creativității, au adus M. Bejat, V. Ceaușu, Anca Munteanu și alții.

Dintre psihologii consacrați, cu preocupări constante și îndelungate în domeniul creativității, fac parte lector dr. Mihaela Roco, ale cărei lucrări se circumscriu creației tehnico-științifice, și prof. dr. Ion Moraru, care se ocupă de creativitatea tehnică și de inventică.

Lucrarea "Știința și filosofia creației" reprezintă rodul unor ani îndelungați de activitate științifică și didactică în cadrul Universității Politehnice din București și a fost pregătită de alte cărți publicate de prof. Ion Moraru în ultimele două decenii ("Un model epistemologic al creativității tehnice", 1980; "Creativitatea socială",

1981; "Strategii creative transdisciplinare", 1992), reprezentînd, am putea spune, contribuția sa majoră în acest domeniu, recunoscută și prin alegerea sa ca președinte al Subcomisiei de Inventică din cadrul Academiei Române.

În arhitectonica lucrării, prof. Ion Moraru dezvoltă modelul euremelor ca structuri psihice fundamentale, care concluează la realizarea creativității și creației și propune o tipologie a creatorilor, ce are la bază cele șase eureme fundamentale: de acumulare și comprehensiune a informației, asociativ-combinatorie, energetică-stimulatoare, critică, ideativ-perceptivă și de obiectualizare a imaginii.

Este deosebit de interesantă refacerea procesului creației prin metoda eurigramelor - o succesiune de secvențe creative ale procesului creator - a unor oameni de știință consacrați (B. Russel, Ch. Darwin, H. Coandă ș.a.)

De asemenea, sînt trecute prin filtrul experimental propriu etapele creativității și creației, metodele euristicii și este expusă o aplicație creativă efectuată cu studenții Universității Politehnice din București.

Lucrarea se adresează tuturor persoanelor interesate sau implicate în domeniul creației (psihologi, filozofi, pedagogi, istorici ai științei, creatorilor din diferite domenii ale culturii și artei etc.), tineri în formare sau oameni de știință și artă consacrați, constituind un instrument de lucru deosebit de util prin contribuțiile originale ale autorului în problematica creativității. ■

Anton TABACHIU

Dezvoltare transpersonală

Roberto Assagioli s-a născut la Veneția la 27 februarie 1888 și a murit la Capolona, în provincia Arezzo, la 23 august 1974. El a scris trei cărți: "Psihosinteza: pentru armonia vieții" (Mediterranee, Roma, 1965); "Principii și metode ale psihosintezei terapeutice" (Astrolabio, Roma, 1973); "Actul voinței" (Astrolabio, Roma, 1977). În plus, el a lăsat în urmă un număr imens de alte scrieri produse de-a lungul anilor, cea mai mare parte nedatate. În cadrul acestora, sistemul psihologic care a fost formulat și dezvoltat de el sub numele de psihosinteză este expus sub toată bogăția sa. Prin publicarea primului volum din aceste scrieri la un centenar de la nașterea fondatorului, Institutul de Psihosinteză valorifică această bogăție.

În lumea gândirii lui Assagioli, ca un adaos la vastitatea și bogăția scrierilor sale, apare un "ceva" ce conferă sensul unității și coerenței: există ceva ce trece printre scrierile sale și care, indiferent de perioadă, reunește ideile ce le conțin. Este acea calitate ce a făcut ca scrierile lui Assagioli să fie sintetice și materialul foarte bine organizat.

În înțelegerea în profunzime a scrierilor lui Assagioli, "ceva"-ul devine o realitate bio-psiho-spirituală de dincolo, iar gândurile se dezvoltă după forma intuițiilor sale inițiale. De timpuriu, din 1909, când a publicat articolul "Psihologia Idellor-forță și psihagogia" în *Revista de psihologie aplicată*, Assagioli aducea în prim-plan o viziune asupra omului și a disciplinei psihologice, pe care el însuși o renumea în 1971 ca deja conținând punctele cheie ale Psihosintezei în forma sa embrionară. Cu anii și cu experiența, prima iluminare a fost confirmată. Sistemul gândirii sale s-a dezvoltat, conceptele s-au îmbogățit, au fost introduse variate nuanțe și concepția a fost exprimată în profunzime și cu frumusețe.

Ca să aranjăm o variantă cronologică a variatelor sale scrieri este greu și poate fără prea mult sens, fiind mai mult o curiozitate decât o necesitate. În ciuda naturii variate a materialului, gândirea lui Assagioli, ce se dezvoltă cu claritate și coerență de-a lungul anilor, este capabilă să se autoorganizeze.

Editorul nu a făcut decât să dea o expresie finală acestei organizări implicite și astfel a apărut primul volum *Transpersonal Development** (Dezvoltare transpersonală). În cadrul lui, autorul își propune să continue tratarea într-un mod mult mai coordonat și sistematic a studiului și investigațiilor experiențelor supraconștientului, care i-au ocupat mintea de-a lungul anilor și asupra cărora era focalizată atenția psihologiei transpersonale. Într-un sens, toate scrierile lui Assagioli sînt spirituale, dar atributul acesta al spiritualității apare în special în acea parte a operei sale care tratează "aventuri lungi și înflăcărate, ca și călătoriile prin spațiile extraterestre" ce descriu dezvoltarea spirituală a omului. Aceasta este tema volumului prezent. Este o temă de interes științific și poate fi privită din mai multe perspective și sub mai multe aspecte. Abordarea adoptată de Assagioli - psihiatru și psihoterapeut - este într-adevăr psihologică și el însuși observă că termenul "transpersonal" a fost folosit aproape de toți, dar mai ales de Maslow și de cei a căror școală se poate numi "spirituală". Științific vorbind, este un cuvînt mai bun, mult mai precis și într-un sens neutru; în acest punct el este dincolo de abordarea obișnuită a personalității. De

*Roberto Assagioli, M.D., *Transpersonal Development. The Dimension Beyond Psychosynthesis*, Aquarian/Thorsons, An Imprint of Harper Collins Publishers, 1991.

Eveniment editorial

asemenea, evită confuzia cu multe lucruri care acum sînt denumite spirituale, dar care de fapt sînt pseudospirituale sau parapsihologice. Oricum, păstrînd ordinea cerințelor originale ale autorului, noi am reținut termenul spiritual, care este utilizat pentru a nu include experiențe religioase specifice, ci toate etapele conștiinței și toate acele funcțiuni și activități care capătă valoare normativă: valori etice, estetice, eroice, umaniste și altruiste. Cum însuși Assagioli a spus, termenul "dezvoltare spirituală" include toate experiențele conectate cu trezirea (conștientizarea) conținuturilor supraconștientului, care poate cuprinde sau nu experiența Self-ului.

Cartea are trei părți. Prima parte, prezentată din perspectivă cognitivă, introduce

tema lumii realităților supraconștientului. A doua urmează îndeaproape etapele și problemele înglobate în procesul dezvoltării spirituale. A treia parte se referă la aplicarea efectelor acestora în viața de zi cu zi. Pentru fiecare proces psihic există două aspecte (momente) inseparabile și distincte: primul - conștientizare și înțelegere, iar al doilea - aplicarea lor și aprecierea spirituală a vieții și a diferitelor sale manifestări. Departe de a fi teoretice și nepracticabile, ele sunt eminaamente revoluționare, dinamice și creative.

În numărul viitor, vom prezenta cîteva fragmente din această incitantă lucrare. ■

*Laurențiu MITROFAN,
student, Universitatea București*

(Urmare din pag. 6)

grave. Este o certitudine că întreaga patologie umană implică un coeficient genetic oarecare. Fiecare dintre noi va fi, mai devreme sau mai tîrziu, victima eredității. Și demențele senile și tulburările neurologice severe ale vîrstei a treia sînt genetice sau parțial genetice. Aceasta înseamnă că genele implicate în dezvoltarea lor sînt prezente în universul nostru genetic din momentul fecundației. Ca atare, pot fi descoperite. Presupunerea este corectă. Un prim grup de gene de susceptibilitate poate fi identificat încă din cursul vieții intrauterine sau, oricum, după naștere. Destinul nostru poate fi anticipat oricînd. Consecințele acestei performanțe abia încep să se cristalizeze. Ele anunță nașterea unei noi ramuri a medicinei - medicina predictivă - o medicină capabilă să descifreze viitorul biologic al fiecăruia dintre noi.

Așa cum spuneam mai sus, un prim grup de gene de susceptibilitate poate fi identificat și acum. Acest grup cuprinde diverse forme de cancer - printre ele figurează două gene de susceptibilitate pentru cancerul de sîn, gene pentru cancerul colorectal, gene pentru cîteva tulburări neurologice severe... A fost descoperită și gena de susceptibilitate pentru obezitate. Mîine, genetica va detecta toate genele care vor intra în funcțiune, nu are importanță cînd, și vor ucide. Și, firește, se vor contura întrebări pe care nu ni le-am pus niciodată: Ce consecințe va avea testarea genetică a tuturor copiilor? Și iată și primele răspunsuri:

● pentru prima dată va apărea o discrimi-

minare pe criteriul științifice - singura discriminare care poate rezista oricărei critici. Discriminarea va avea prelungiri neașteptat de mari;

● va exista o discriminare socială. Promovarea socială - începînd cu selecția școlară și terminînd cu vîrsta pensionării - va fi genetic dependentă. Rămîne să se găsească criteriile de selecție a celor care vor beneficia de tot ceea ce va însemna civilizația secolului XXI și a celor ce vor fi marginalizați;

● va exista o discriminare ocupațională. Copiii vor fi îndreptați spre zonele sociale în care există cele mai mici riscuri. O asemenea discriminare există deja. În Statele Unite, muncitorii care au un risc crescut de a dezvolta cancer ocupațional nu sînt angajați;

● discriminarea medicală. Tot în Statele Unite, unde nu există asigurări medicale, societățile de asigurare fixează primele de asigurare în funcție de structura genetică a solicitantului.

Deci, nu peste mult timp, fiecare nou-născut, în regiunile privilegiate ale lumii, va avea o fișă genetică. Ea va interesa, în primul rînd, individul, care își va planifica viața în funcție de potențialul său ereditar. Datele ar trebui să fie confidențiale. Pentru că altfel ar putea influența negativ viața fiecărui individ. Dar, cum sînt mulți interesați de structura genetică a indivizilor, este cert că se vor scurge informații, care pot distruge vieți. Cum se vor apăra oamenii mileniului trei de agresiunile progresului tehnic sau cum își va proteja societatea membrii de atacurile diverselor grupuri interesate? ■

(Continuare în numărul viitor)

Citind-o pe FRANÇOISE DOLTO

În condițiile în care, în epoca postcomunistă, marele public român poate accede, în sfârșit, la scrierile cu caracter psihanalitic, este meritul Editurii Humanitas de a fi pus la dispoziția cititorilor săi două lucrări semnate de Françoise Dolto: *Psihanaliza și copilul*, 1993 și *Când apare copilul*, 1994.

Psihiatru și psihanalist francez al acestui secol, autoarea este un nume de răsunet în domeniu, care a urmărit, prin opera sa teoretică și practică, să-i ajute pe părinți și educatori în sarcinile lor specifice. Dorind să devină „medic de educație”, Fr. Dolto a dovedit în activitatea sa multă energie, curaj, generozitate și încredere în copii, după cum o elogiază „Grand Dictionnaire de la Psychologie”, Larousse, 1993.

Parcursându-i lucrările, cititorul român, chiar nefamiliarizat cu concepția psihanalitică, poate accede la conceptele de bază ale acesteia pentru satisfacerea unor

interese teoretice, dar poate, în același timp, să beneficieze de un îndrumar practic în înțelegerea, sprijinirea și influențarea celor mici. Cu deosebire cea de-a doua lucrare citată, care conține răspunsuri ale psihiatrei la întrebările puse de cei implicați în educația copiilor, cuprinde referiri la aproape toate problemele ce pot fi întâlnite pe acest tărâm, uneori neașteptat de spinos: relațiile pozitive sau negative dintre părinți-copii, frați, copii-părinți-bunici, elevi-profesori, independența copilului, interdicțiile, dragostea, sexualitatea, pudoarea, moartea, școala, infracțiunile etc.

Varietatea acestor teme recomandă

cartea unui public deosebit de larg: părinți, cadre didactice, medici, psihologi, studenți ai facultăților de profil, elevi (în mod deosebit ai școlilor normale), ba chiar, s-ar putea spune, tuturor celor care au fost copii!

Lăsînd la o parte interpretarea inerent psihanalitică (datorată formației sale) pe care autoarea o dă practic tuturor acțiunilor copilului, lucrările lui Fr. Dolto invită la reflecție atentă. Părinții, educatorii ar avea prilejul să mediteze la imensa importanță pe care o are perioada copilăriei, cu evenimentele ei, asupra viitorului adult. Se atrage atenția asupra dezvoltării unor trăsături de caracter încă de la 1-3 ani și asupra unor greșeli pe care, din păcate, mulți părinți le comit. De pildă, spune autoarea, cerința „de a fi cuminte”, formulată de adulți către copii, îi poate duce pe aceștia la înțelegerea de a fi pasivi, încrămeniți, lipsiți de curiozitate, desigur, cu consecințe nefavorabile asupra dezvoltării psihicului lor.

Folosind, în general, un limbaj echilibrat, Fr. Dolto surprinde totuși uneori prin expresii dure, șocante (reflexind indignarea autoarei față de asemenea erori de educație), ca, de pildă, atunci cînd se referă la importanța libertății de exprimare verbală a copiilor. „A vorbi este semnul unei activități mintale sănătoase din punct de vedere fiziologic la toți copiii sub 7 ani” (“Psihanaliza și copilul”). Pentru ea, copilul concentrat, cuminte este „devitalizat”, tăcerea și nemișcarea constituie „moartea impusă și îndurată”, iar copilul obligat să tacă nu este decît „un muribund social, supus torturii unei educații perverse” (idem).

Pentru psihologi (și poate că nu numai pentru ei), lucrările la care ne referim au, pe lîngă valențe teoretice și metodologice indiscutabile, și o valoare etico-profesională impresionantă; în ciuda renumelui său, pe parcursul „dialogurilor” pe care le poartă cu sollicitanții săi, Fr. Dolto nu se sfiește să recunoască, modest și cinstit, că „nu știe” ce răspuns sau sfat să le dea, ne hazardîndu-se în formulări cu orice preț doar pentru menținerea reputației sale.

Ca psiholog, parcurgînd aceste cărți, nu poți să nu citești și „printre rînduri” pentru a constata cel puțin două lucruri demne de a constitui obiect de meditație și pentru conștientizarea noastră: unul este impresia de public avizat în problemele psihologiei (și psihanalizei) pe care o produc întrebările adresate de francezii specialistei, iar celălalt este

descoperirea că francezii dispun de psihologi în școli, în centre medic-psihopedagogice la nivel de orașe, către care pot fi orientați părinții copiilor cu asemenea probleme.

Aceste lucruri conduc, inevitabil, la realizarea unei comparații cu situația existentă în prezent în țara noastră; este în general știut că în cei 12 ani dinainte de decembrie 1989 psihologia a fost suspendată, desființată la nivel național, ceea ce a creat un hiatus în pregătirea psihologică a populației. Un calcul simplu ne arată că tinerii situați în intervalul de vîrstă 23-35 de ani nu au beneficiat de studierea psihologiei în liceu. Este de-a dreptul uluitor să îi întrebăm de un tînar inteligent, angajat în activități de importanță socială: „Dar despre ce învață elevii la psihologie?”...

Dacă se are în vedere că intervalul de vîrstă menționat corespunde perioadei de maximă fertilitate biologică, de educare a copiilor, de realizare profesională, nu este greu de înțeles de ce atîția tineri au probleme privind stabilitatea cuplului marital, relațiile interumane generale și altele.

Necazul pare însă că se întinde și mai departe întrucît la noi statutul psihologului nu a fost încă re(stabilit) complet în ultimii 5 ani, iar posturile de psiholog sînt considerate un lux pe care țara „nu și-l poate permite” în prezent.

În aceste condiții, nici nu e de mirare că populația din România s-ar putea împărți (după criteriul atitudinii față de psihologie) în trei categorii: unii care n-au auzit sau nu au știut pur și simplu cu ce se ocupă psihologia, alții care manifestă o admirație nedesimulată și așteptări supradimensionate din partea psihologilor, care ar putea face minuni, și, în fine, cei care minimalizează activitatea psihologilor sau îi suspectează de preocupări dubioase, ascunse.

Nu este cazul să amintim aici importanța cunoștințelor de psihologie în dezvoltarea conștiinței de sine și în ameliorarea relațiilor sociale, dar apare ca imperioasă necesitatea înțelegerii faptului că ființa umană este, în același timp, „trup și suflet (psihic)”. Și, așa cum omul are uneori nevoie de un medic pentru restabilirea funcțiilor organice, tot așa are uneori nevoie și de un psiholog pentru reechilibrarea psihicului, în scopul adaptării optime la mediul său de viață. ■

*Psiholog Margareta MODREA,
Liceul „A.I. Cuza”-Focșani*

Sînteți incoruptibil (ă)?

Elliot Ness este eroul unui serial TV de succes - Incoruptibilii - care a rulat și în România. Credeți că îi semănați? Răspundeți prin DA sau NU la întrebările de mai jos și veți afla...

1. Vă lăsați convins(ă) ușor de o anumită cauză, mai ales dacă vă încurajează cineva?

DA NU

2. Ați acceptat deja de la un client o sumă de bani peste prețul oficial?

DA NU

3. Vi s-a întâmplat să lucrați "la negru"?

DA NU

4. Ați fi în stare să păstrați, fără a vă lăsa tentat, sume mari de bani care nu vă aparțin?

DA NU

5. Sînteți de acord cu următoarea afirmație: Nu pot fi cumpărat, din principiu?

DA NU

6. V-ați lăsat deja tentat și de altceva, în afara banilor?

DA NU

7. Puteți corupe pe cineva?

DA NU

8. Sînteți întotdeauna integru (integră), avînd o comportare fără reproș?

DA NU

9. Dacă vi s-ar cere, ați denunța o tentativă sau o manevră de corupere la care ați fost martor(ă)?

DA NU

10. Ați trișat, măcar o dată, în viața dv.?

DA NU

Acordați-vă un punct dacă ați răspuns cu DA la întrebările 1, 2, 3, 6, 7 și 10 și tot un punct pentru răspunsurile cu NU la întrebările 4, 5, 8 și 9.

Totalizați punctele obținute.

● Dacă ați obținut 10 puncte: sînteți incoruptibil pe toată linia. Bravo!

● Dacă ați obținut între 7 și 9 puncte: sînteți integru și riguros. Urîți corupția și sînteți suficient de puternic pentru a-i rezista.

● Dacă ați obținut între 4 și 6 puncte: în anumite situații, vi se întâmplă să "o luați razna" și să acceptați anumite combinații...

● Dacă ați obținut mai puțin de 4 puncte: Elliot Ness nu ar fi fost în nici un caz prietenul dv. ■

Vă țineți promisiunile?

Încercați să aflați acest lucru răspunzînd prin DA sau NU la întrebările care urmează.

1. Vi s-a întâmplat deja să nu vă onorați un angajament pe care vi l-ați asumat personal?

DA NU

2. Vă afectează dacă îi dezamăgiți pe ceilalți?

DA NU

3. Un contract, o dată semnat, trebuie respectat întotdeauna ad litteram?

DA NU

Psihotest

4. Poate fi promisă, din pasiune, luna de pe cer?

DA NU

5. Vi se întâmplă să le faceți anumite servicii celorlalți?

DA NU

6. Vă respectați angajamentele chiar dacă ceilalți nu le respectă?

DA NU

7. Vi s-a întâmplat să vi se amintească verde în față că nu v-ați respectat promisiunile?

DA NU

8. Memoria dv. v-a împiedicat vreodată să vă țineți de cuvânt?

DA NU

9. Treceți, pe lângă anturajul dv., drept o persoană de încredere, pe care se poate conta și care își respectă întotdeauna cuvântul dat?

DA NU

10. Dați mare importanță promisiunilor făcute?

DA NU

Acordați-vă un punct dacă ați răspuns cu DA la întrebările 3, 5, 6, 9 și 10 și tot un punct pentru răspunsurile cu NU la întrebările 1, 2, 4, 7 și 8.

După ce ați făcut totalul punctelor obținute, citiți interpretarea rezultatelor.

● Dacă ați obținut 10 puncte: nu numai că sînteți o persoană de cuvînt, ci și o persoană realistă, de încredere și foarte credincioasă unor solide principii morale.

● Dacă ați obținut între 7 și 9 puncte: vă țineți adesea cuvîntul, respectîndu-vă angajamentele și promisiunile și nu apreciați faptul că cineva nu își respectă acest gen de îndatoriri.

● Dacă ați obținut între 3 și 6 puncte: vi se întâmplă uneori să nu vă țineți promisiunile. Să fie oare din pricina lipsei rigorii, a memoriei sau din simplă neglijență?

● Dacă ați obținut mai puțin de 3 puncte: este timpul să vă reveniți și să acordați mai multă importanță cuvîntului dat, contractelor semnate și angajamentelor morale încheiate cu persoanele pe care le respectați. ■

Sînteți indulgent(ă)?

Pentru a afla acest lucru, răspundeți prin DA sau NU la următoarele zece întrebări și raportați-vă la interpretarea rezultatelor.

1. După părerea dv., orice greșeală trebuie sancționată?

DA NU

2. Qui bene amat, bene castigat (pe cine-l iubești îl pedepsești). Sînteți de acord cu aceasta?

DA NU

3. V-ați pedepsit deja cu severitate copiii?

DA NU

4. Vi se întâmplă să vă dojenți fără sfială colegii și prietenii?

DA NU

5. Anturajul dv. vă consideră o persoa-

nă indulgentă care știe să ierte micile greșeli?...

DA NU

6. ...Și chiar pe cele mai mari?

DA NU

7. În locul represiei preferați dialogul și tactul psihologic în rezolvarea unui conflict?

DA NU

8. A greși este omenește, dar acesta reprezintă oare un motiv suficient pentru a fi indulgent cu aproapele tău?...

DA NU

9. ...Și cu tine însuși?

DA NU

10. Le puteți comanda celorlalți, dînd ordine foarte rigide cîteodată?

DA NU

Acordați-vă un punct dacă ați răspuns cu DA la întrebările 5, 6, 7, 8 și 9 și tot un punct pentru răspunsurile cu NU la întrebările 1, 2, 3, 4 și 10.

Faceți totalul punctelor obținute.

● Dacă ați obținut 10 puncte: sînteți cu adevărat o persoană foarte indulgentă, atît față de ceilalți (apropiații, prietenii dv., colegii), cît și față de dv. înșivă... pînă ce vi se întîmplă să comiteți cîteva mici erori.

● Dacă ați obținut între 7 și 9 puncte: nu vă place nici să pedepsiți, nici să fiți aspri. Iertați greșelile celorlalți, sperînd poate ca și

ceilalți să procedeze la fel cu greșelile dv.

● Dacă ați obținut între 4 și 6 puncte: vă place să pedepsiți uneori și să luați decizii severe față de o greșeală sau o eroare pe care o considerați gravă. Dar indulgența reprezintă și una dintre "armele dv. secrete", dacă este cazul.

● Dacă ați obținut 3 sau 2 puncte: sînteți o persoană indulgentă, cu care este foarte ușor de colaborat.

● Dacă ați obținut mai puțin de 2 puncte: nu cumva sînteți, pur și simplu, prea indulgent(ă)? ■

Sînteți o persoană veleitară?

Vi s-a întîmplat să aveți pretenții sau ambiții nejustificate? Pentru a afla acest lucru, răspundeți prin DA sau NU la următoarele întrebări.

1. Duceți la bun sfîrșit tot ceea ce întreprindeți?

DA NU

2. Vă lipsește cîteodată voința atunci cînd trebuie să faceți un efort prelungit?

DA NU

3. Vi se reproșează uneori intențiile "fugitive"?

DA NU

4. Vă descurajați destul de ușor în fața unui obstacol important?

DA NU

5. Vă impuneți în mod regulat o disciplină severă pentru a vă rezolva problemele?

DA NU

6. Anturajul dv. vă consideră ca fiind o persoană voluntară, meticuloasă și avînd grijă de fiecare detaliu?

DA NU

7. Vi s-a întîmplat să pierdeți un contract, o afacere etc. din lipsă de voință?

DA NU

8. Punerea în practică a ideilor face parte dintre prerogativele și obiceiurile dv.?

DA NU

9. Ezitați adesea înainte de a lua o hotărîre?

DA NU

10. Vă place să pătrundeți în "miezul" lucrurilor?

DA NU

Acordați-vă un punct dacă ați răspuns cu DA la întrebările 2, 3, 4, 7 și 9 și tot un punct pentru răspunsurile cu NU la întrebările 1, 5, 6, 8 și 10.

Faceți totalul punctelor obținute.

● Dacă ați obținut 9 sau 10 puncte: sînteți o persoană veleitară. Suferiți, cu siguranță, din pricina lipsei de voință sau din cauza indeciziei. S-ar putea ca acest lucru să nu vă supere cu nimic pe dv., dar să îi deranjeze pe cei din jur.

● Dacă ați obținut între 6 și 8 puncte: vă lipsesc uneori voința și spiritul de inițiativă. Aveți idei, cu siguranță, dar de aici și pînă a le pune în practică este cale lungă!

● Dacă ați obținut între 3 și 5 puncte: cîteodată vă lipsește voința. Dimpotrivă, orice proiect important sau interesant vă motivează și vă transformă într-o persoană responsabilă, cu simțul datoriei și cu spirit de decizie.

● Dacă ați obținut mai puțin de 3 puncte: sînteți contrariul unei persoane veleitare și o știți foarte bine. ■

Sînteți (foarte) șovin(ă)?

Șovinismul, definit de Dicționarul de neologisme ca "naționalism extremist ce are drept scop aștărea vrăjbei naționale și a urii între popoare sau naționalități conlocuitoare", cunoaște în zilele noastre peste tot în lume o recrudescență îngrijorătoare. Iată de ce vă propunem un test cu o asemenea problematică.

Răspundeți prin DA sau NU la întrebările de mai jos și raportați-vă la interpretarea rezultatelor.

1. Considerați că țara dv. este superioară cu mult altor țări?

DA NU

2. În timpul competițiilor sportive, aveți ochi doar pentru cei care reprezintă culorile țării dv.?

DA NU

3. Credeți că există lucruri "mai bune" (în raport cu țara dv.) la alte națiuni?

DA NU

4. Nu ați învățat nici o limbă străină deoarece considerați că numai limba țării dv. contează?

DA NU

5. Sînteți dispus(ă) să adoptați o lege, eventual un mod de a trăi practicat într-o țară străină?

DA NU

6. Vi se reproșează adesea că sînteți șovin?

DA NU

7. Credeți că, în ceea ce vă privește, șovinismul se va atenua o dată cu trecerea timpului?

DA NU

8. Sînteți deseori pregătit(ă) să vă bateți atunci cînd este pusă în cauză țara dv., chiar

în legătură cu subiecte mai puțin importante?

DA NU

9. Vi s-a întîmplat deja să susțineți o cauză străină într-un domeniu oarecare?

DA NU

10. Găsiți calități străinilor și străinătăți în general?

DA NU

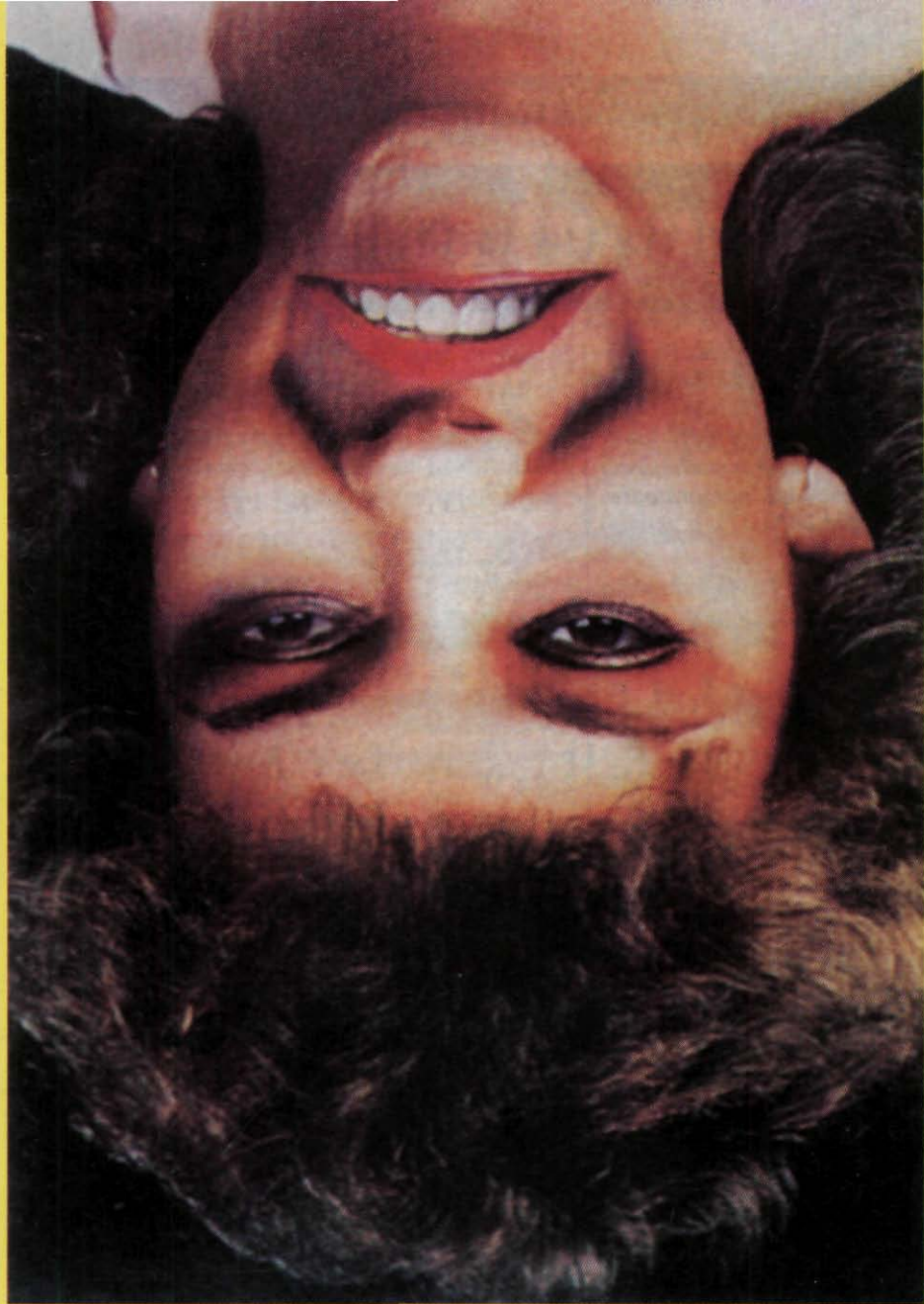
Acordați-vă un punct dacă ați răspuns cu DA la întrebările 1, 2, 4, 6 și 8 și tot un punct pentru răspunsurile cu NU la întrebările 3, 5, 7, 9 și 10.

Faceți totalul punctelor obținute.

● Dacă ați obținut 7 sau mai multe puncte: pentru dv., contează numai (sau aproape numai) țara de origine. Planiglobul se limitează la frontierele naționale, restul nu contează. Cu siguranță, șovinismul dv. deranjează anumite persoane din anturajul pe care îl aveți.

● Dacă ați obținut între 4 și 6 puncte: reprezentați onorabil (și asta vă face cinste) culorile naționale. Vi se întîmplă uneori să puneți prea multă pasiune în ceea ce faceți și să nu apreciați la justa lor valoare calitățile celor care vorbesc o altă limbă decît a dv. și apără alte culori naționale.

● Dacă ați obținut mai puțin de 4 puncte: șovinismul dv. poate ține cîteva ore, atît cît durează o finală de Cupă Davis transmisă în direct la televizor. După aceea, vă reveniți și uitați cele cîteva momente (logice) de "patriotism". ■

În actul perceptiv se combină senzații, imagini, acte de gândire, sentimente, interese, în funcție de starea noastră în momentul perceperii și de experiența anterioară.

De regulă, o anumită componentă a feței – ochi, gură etc. – constituie un bun predictor pentru celelalte părți ale figurii umane (cu toate că uneori te poți înșela). Iată un exemplu. Priviți această figură de jos în sus. Vedeți fața unei tinere femei, cu o mimică veselă. Deși este răsturnată, vi se pare normală, nu? Acum întoarceți revista și priviți din nou figura. Observați cum cunoștințele dv. despre trăsăturile feței umane vă induc în eroare: ochii și gura sînt plasate invers, „cu susul în jos“, ceea ce conferă figurii un aspect grotesc.